

Fredagen den 1 juni

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes av herr tredje vice talmannen.

## § 1 Åtgärder mot brottsligheten m. m. (forts.)

Fortsattes överläggningen angående justitieutskottets betänkande nr 26 och socialutskottets betänkande nr 18.

Herr HYL TANDER (fp):

Herr talman! Rättssäkerhet är ju en sak som väl ingen i den här kammaren och jag hoppas ingen i landet skulle ha någonting emot. Men den skall ju gälla för alla medborgare, inte enbart för dem som råkar i kontakt med rättvisan. Av den anledningen kan man uttrycka en viss tillfredsställelse över att det förslag som ligger på riksdagens bord i dag kommit till och fått denna behandling.

Jag skall inte gå in på detaljer här. Det kunde annars vara lockande att referera till enskilda fall av övervåld, som varit nog så grava och som kunde väcka känslor som åstadkom flera sådana här "batongkommissioner". Men vad som är sagt tidigare här torde vara nog i det sammanhanget. Jag ber att inledningsvis få instämma i vad som tidigare sagts av företrädare för vårt parti, fru andre vice talmannen Nettelbrandt, herr Westberg i Ljusdal och herr Ernulf. När det gäller justitieutskottets betänkande inskränker jag mig till att instämma med herr Ernulf och skall själv redogöra för vårt ställningstagande i socialutskottet.

Justitieministern citerade här Holberg och frågade: "Varför super Jeppe?" Men han gav knappast något svar på denna fråga. Om vi visste det kanske vi hade haft botemedlen också. Här har man hållit på att plåstra med alla möjliga saker omkring problemet, men några radikala grepp har väl knappast kommit från regeringshåll. Man har väl snarare haft en känsla av att de åtgärder som har föreslagits från det hållet har varit av litet undanglidande karaktär – vi skall vänta och se, vi skall inte ta i för hårt osv.

I diskussionen i dag har förekommit uttryck som "kovändning", "nytänkande", "bråttom just nu". Jag tror inte det är många som kunnat undgå att tänka på att det var väldigt bråttom att komma med det här förslaget just i början av detta år så att vi hann få fram kommissionens förslag innan höstens val. Det ligger så väldigt nära till hands att koppla ihop detta att jag tror inte det hela varit någon tillfällighet. Vissa talare i debatten här har velat göra gällande att det är en logisk följd av insatserna från regeringspartiets sida. Skälen mot detta tänkande har anförts här tidigare så jag skall inte gå in på det.

Jag tänkte bara säga ett par ord om normer och normlöshet. Herr

Fredagen den

1 juni 1973

---

*Åtgärder mot  
brottsligheten  
m. m.*

Fredagen den  
1 juni 1973

Åtgärder mot  
brottsligheten  
m. m.

Westberg i Ljusdal har tidigare utvecklat den delen av resonemanget. Jag drar mig till minnes en frågestund vi hade här i kammaren. Herr Geijer svarade på en fråga, och det han sade hade ungefär den innebörden att de kristna normerna håller på att mista sin aktualitet. Han kunde inte heller ge några andra normer att sätta i stället – om han nu uttryckte detta med beklagande vågar jag faktiskt inte säga bestämt, men jag tror att jag kunde spåra något sådant. Det är sannerligen inte så lätt att komma med nya normer.

I dag sade herr Geijer ungefär så här, att kristna normer är nog bra för de kristna. Då skulle det ju betyda att alla andra skall ha andra normer. I anledning av vad fru Hjelm-Wallén sade om normupplösning och normförändring vill jag bara fråga om man över huvud taget kan finna några bättre normer för att leva samman i ett samhälle – vilket samhälle det än är – än de kristna. Oavsett konfession är det ju regeln om att – älska din nästa såsom dig själv – som ligger till grund för samlevnad människor emellan, för ansvarstagande och för vårt handlande mot andra. Det är ändå så vi bör leva tillsammans i ett samhälle. Oavsett vad vi tillhör för samfund och religion skall vi ju se till att vi inte trampar på varandra speciellt om vi inte har anledning till det, när någon kommer in på våra egna områden.

Det sammanfaller, tycker jag, utomordentligt med den gamla frisinnade folkpartideklarationen om rätt åt alla och orätt åt ingen. Jag skall alltså se till att jag lever så att jag inte stör någon annans liv. Jag skulle vilja höra från regeringshåll, om man kan sätta upp några normer som vi allmänt kan sluta upp omkring och som kan vara bättre än denna, den kristna huvudnormen.

Annars tycker jag nog att dagens debatt har varit ett utspel för att markera skillnader som inte är så stora i praktiken som man vill göra dem i diskussionen. Jag konstaterar samsyn i det väsentliga. Särskilt vill jag betona vad som sagts om samarbete mellan polis och socialarbetare. Här behövs sannerligen förståelse sinsemellan. Det behövs samarbete på det plan där de uppgifter utförs som de här två grupperna har, och det behövs information grupperna emellan under utbildningstiden. Där tror jag att det här finns en hel del att göra.

Låt mig, herr talman, innan jag lämnar den delen anknyta litet grand till vad herr Takman sade i sitt anförande, där han också gick till angrepp mot normerna. Herr Takman talade om en frälsningssoldat som sagt att han inte hade kunnat frälsa någon människa som var kall om fötterna. Jag förstår andemeningen, men jag vill också säga att det hör till sann kristen medmänsklighet att man inte låter någon ha kalla fötter när det gäller att omhänderta och hjälpa en människa. Men det var en liten formuleringssak som jag vände mig mot i det sammanhanget. Kanske herr Takman felciterade frälsningssoldaten eller också yttrade denne sig obetänksamt. Ingen frälsningssoldat, hur varma han än håller fötterna på den han pratar med, kan frälsa någon, utan det tillkommer vår Herre allenast. Det kanske vi skall ha med i tankarna, när vi talar om kristna normer och liknande. Vi rör oss med dimensioner och med kvaliteter som ligger litet grand utanför de vanliga, som vi kan lagstifta om och besluta om i det här huset och över huvud taget verkställa med mänskliga medel. Därmed inte

sagt att vi inte behöver de kvaliteterna i det sociala arbetet, kanske särskilt när det gäller den fråga som väl dominerar mycket av den här debatten, nämligen frågan om ungdomar som råkat komma på glid och få kontakt med knark och andra bruksgifter som de sedan inte kan behärska.

Jag vill understryka att det gäller inte bara att hjälpa dem som har blivit offer för den här hanteringen. Jag vet inte om jag är inhuman i det sammanhanget, men det ligger förfärligt nära till hands att när det gäller Pauksch och liknande marodörer så vill man ta till de allra strängaste möjligheter vi har på vår lagstiftnings område – kanske ännu strängare ibland, om man skall följa sina impulser – för allt vad dessa marodörer har åstadkommit i nedbrytande syfte. I det fallet kan inte samhället stå överksamt utan måste vara med och ingripa. Jag tycker inte att det råder så stora skillnader i uppfattningarna som man har velat göra gällande här – vi är väl överens om att man måste ingripa snabbt för att kunna hjälpa. Den verkliga omtanken och medmänskligheten i sådana sammanhang är kanske inte bara att fråga hur han eller hon som det gäller vill ha det utan i stället att med medmänsklig kärlek gripa in i den människans liv, dock utan att trampa på hennes självkänsla och egenart.

I socialutskottet har vi diskuterat frågan om tvång eller icke tvång. Det har resulterat i att några av utskottets ledamöter har skilt ut sig i en reservation. Jag uppfattar det ställningstagandet närmast som en följd av att man inte ville diskutera sig samman. Jag tror annars att det hade funnits möjligheter att göra det. Men dagens diskussion, där det inte tycks råda några delade meningar om att vi skall försöka hjälpa offren för den osnygga hantering knarkklangningen är, ger vid handen att den kunde vara ett incitament till att just använda de lagliga medel som redan finns i stället för att stiffta ytterligare lagar på detta område. Samhället kan inte här komma ifrån sitt ansvar, den saken är klar. Det finns mycket som behöver göras från samhällets sida.

Här blott ett exempel. Jag tillät mig i debatten om utlokalisering påpeka att man borde överväga de negativa effekter som koncentration av många människor på ett ställe har jämfört med ett mera fritt liv utan sådan storstadsstress som onekligen följer med att folk samlas och sliter på varandra onödigt mycket. Den planeringen tycks man helt ha bortsett ifrån. För vad har man gjort vid utlokaliseringen? Man har flyttat statliga verk från Stockholms storstadsområde till andra storstadsområden med hundratusentals invånare, där det i stort sett finns samma problem eller där de i varje fall har lätt att uppträda. Det skulle vara intressant att få vetenskapligt bevisat de exakta relationerna i detta fall. Att det finns ett samband mellan befolkningskoncentration, ökad oro, stress och brottslighet torde det finnas belägg för.

Att vi i socialutskottet inte reserverat oss för snabbare ingripanden av tvångskaraktär beror dels på att sådana möjligheter – som jag tidigare nämnde – redan finns, dels på att den sittande socialutredningen behandlar dessa frågor och enligt vad man räknar med kommer med sitt betänkande redan i år.

De äskade anslag som finns med i propositionens förslag innebär en förstärkning av möjligheterna att öka insatserna på detta hjälpområde.

Nr 107

Fredagen den  
1 juni 1973

Åtgärder mot  
brottsligheten  
m. m.

Speciellt är jag glad över den sista halvmiljonen som man har anslagit till försök med nya behandlingsformer och liknande. De frivilliga ideella insatserna har hittills inte haft särdeles mycket stöd från statsmakternas sida. Det är fråga om verkligt uppoffrande insatser som man gjort för att hjälpa människor och ta hand om sådana som kommit på sned i livet. Det finns hundratals, ja tusentals sådana exempel. Att jag säger detta betyder inte att jag förringar de insatser som görs av samhällets organ. Men på sina håll har det funnits och finns alltjämt — ehuru detta resonemang lyckligtvis tenderar att försvinna — en övertro på att bara samhällets tjänstemän, verksamma från kl. 08.00 till 17.00, ingriper skall allting klaras.

Vad jag i detta sammanhang vill hävda är att man härvidlag behöver ett samarbete liksom även ett personligt engagemang. Den gemenskap och det medmänskliga ansvarstagande för andra som åtskilliga av de organisationer visat, vilka frivilligt arbetar på att såväl förebygga alkohol- och knarkmissbruk som att hjälpa offren för dessa missbruk är en tillgång som måste tas till vara. Den halvmiljon, som i dag kommer att anslås, utgör bara ett steg på vägen i hjälparbetet. Det behövs ytterligare stora insatser. Endast tack vare dem, vilka har en drift att ingripa frivilligt och på ett personligt sätt, kan samhället hjälpa människor från att komma i den här situationen och rädda dem som drabbats av knarket upp ur det träsk, där de håller på att förgås.

Herr CARLSHAMRE (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inget behov av att polemisera mot herr Hyltander i hans hovsamma, sakliga anförande utom på en punkt. Det är när uppenbarligen även herr Hyltander tror att herr Åkerlinds och min reservation rörande samhällets vårdskyldighet mot narkomaner huvudsakligen skulle botts i en vilja att till nästan vilket pris som helst skilja sig ut och markera en egen mening. Det är inte så, herr Hyltander. Ingenting skulle ha varit vare sig herr Åkerlind eller mig kärare än att få hela utskottet med i ett enhälligt betänkande, som otvetydigt hade fastslagit samhällets vårdskyldighet i det här fallet. Det är verkligen inte någon senkommen uppfattning som vi här presenterar, utan det är en tes som vi har drivit år efter år och efter vårt sätt att se måste fortsätta att driva tills någonting händer.

Det låter säga sig att vi är överens om vårt ansvar och samhällets ansvar, men jag kan inte se det på annat sätt än att hittills har samhället dragit sig undan sitt ansvar. Om och när vi nu följer socialutskottets majoritet, så fortsätter vi att dra oss undan vårt ansvar när det gäller att bereda vård åt de människor, som rent medicinskt sett icke är i stånd att själva begära vård för sitt onda. Herr Åkerlind och jag och hela moderata samlingspartiet menar att samhället har ett ansvar även i dessa frågor, och det är icke en vilja att notera och markera en särmening som får oss att på den punkten avge en reservation.

Herr HYL TANDER (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har heller ingen åstundan och ingen anledning att söka sak med herr Carlshamre i det här fallet, därför att i sakfrågan är vi

fullt överens. Det gäller bara i fråga om valet av den väg, på vilken det här skall ske, som vi kanske skiljer oss åt. Jag har den uppfattningen att det hade funnits en möjlighet för oss att enas om en skrivning, som kunnat tillgodose denna möjlighet på ett sätt som även herr Carlshamre kunnat godta. Men beträffande möjligheterna att åstadkomma detta står våra uppfattningar emot varandra. Som jag sade i mitt första anförande tror jag dock att dagens debatt torde vara ett incitament till ökad förståelse för att det är mera kärleksfullt och människovänligt att hjälpa i tid – även som detta sker med tvång – än att vänta och låta hjälpen komma för sent.

Herr SCHÖTT (m):

Herr talman! Flera av de föregående talarna, främst justitieutskottets ordförande fru Kristensson, har i sina anföranden klart belyst regeringspartiets nytänkande på det utomordentligt viktiga samhällsområde som vi nu behandlar.

Det vore ingen svårighet att ytterligare exemplifiera socialdemokraternas tidigare mångåriga kallsinnighet på detta område. Jag skall emellertid avstå härifrån och inskränka mig till att dels beklaga att brottsutvecklingen skulle behöva gå så långt innan regeringen ändrade sin inställning i frågan, dels uttala en uppriktig glädje över denna om ock senkomna ändring.

Alla vet att det är de borgerliga partierna, främst moderata samlingspartiet, som gentemot regeringen fått driva trygghetsfrågan. Åtskilliga gånger har talesmän för vårt parti ställt justitieministern till svars för hans bristande förmåga att vidta några rejäla åtgärder för att komma till rätta med missförhållandena.

Kritik kan givetvis vara obehaglig, men statsrådet Geijers reaktion här i dag, hans obalanserade utfall mot moderata samlingspartiet och fru Kristensson måste dock betraktas som en grov förlöpning som jag är övertygad om att många – oavsett partitillhörighet – tar bestämt avstånd ifrån.

Även om vi fått vänja oss vid att tolerera mycket från regeringsbänken detta valår, hör herr Geijers utmålning här i dag av moderaterna och särskilt fru Kristensson som krafter drivna av hänsynslöshet och hämndlystnad till de värsta övertrampen. Utfallet föranleder mig att ur protokollet från debatten här i kammaren den 16 mars i fjol vid behandlingen av frågan om anslag till polisväsendet citera följande:

”Allra först vill jag ansluta mig till de talare som reagerar mot tendensen att sätta etiketten ’reaktionär’ på den som kritiserar missförhållandena inom rättsväsendet och den enorma brottslighet vi har. Jag påstår att man kan vara mycket lojal mot demokratins djupaste idé och humanismens anda men ändå reagera så som flera talare här har gjort, bl. a. fru Kristensson.

Jag är glad över att vi såsom ordförande i justitieutskottet har en personlighet med denna öppna, ärliga och realistiska inställning. Jag bestrider att hon har gjort sig skyldig till överdrifter, när hon har skildrat sakförhållandena. Tvärtom märkte ju den som lyssnade att hon liksom fick vara ytterst försiktig för att inte få den etiketten på sig att överdriva

Fredagen den

1 juni 1973

Åtgärder mot  
brottsligheten

m. m.

och vara reaktionär. Sanningen är att hon inte återgav hela bilden så skrämmande som den är.

För mig är fakta mycket oroande. Jag påstår, herr justitieminister, att vi håller på att i snabb takt – vi är där redan delvis – gå in i ett rättslöst samhälle, där krafter som inte har någonting med vår samhällssyn i arbetarrörelsen och demokratin att göra får breda ut sig på ett orimligt sätt.”

Herr talman! Det var inte jag som i fjol höll det anförandet utan en partikamrat till herr Geijer, nämligen herr Yngve Persson i Stockholm.

Jag vill inte underlåta att här i dag tacka herr Persson för att han haft det moraliska modet att upprepade gånger offentligen säga justitieministern några sanningens ord. Jag utgår ifrån att han är en av dem som efter energiskt arbete lyckats få regeringen att äntligen med allvar ta itu med problemen på detta tidigare så svårt försummade område.

Det är med uppriktigt beklagande som jag och många med mig nödgas konstatera att denne verkliga vän av rättstryggheten kommer att lämna denna kammare vid årsskiftet.

Herr Westberg i Ljusdal reagerade med rätta mot justitieministerns nedsättande uttalande om kristendomsundervisningen. I likhet med herr Westberg, fru andre vice talmannen Nettelbrandt och herr Hyltander senare här i debatten vill jag hävda att just de kristna normerna, sammanfattade i tio Guds bud och bergspredikan, utgör en hittills oöverträffad lära för samlevnaden människor emellan. Det råder enligt mitt förmenande ingen tvekan om att just sekulariseringen i vårt samhälle är en av huvudanledningarna till den omfattande brottsligheten i vårt land. Många är förvisso av samma uppfattning, och det borde vara under en justitieministers värdighet att mer eller mindre raljera härmed.

Även om man är glad och tacksam för den ökade förståelsen från allt fler i rättstrygghetsfrågan, måste man dock konstatera att ytterligare åtgärder utöver de av regeringen föreslagna erfordras innan situationen på detta område kan anses tillfredsställande.

För egen del skall jag ej uppehålla mig vid dessa åtgärder utan vill hänvisa till vad utskottets ordförande, fru Kristensson, anført och instämma med henne på alla punkter utom en, nämligen i fråga om polisverksamheten på vissa flygplatser. Som ledamot av 1967 års polisutredning har jag varit med om att upprepade gånger ingående diskutera just denna fråga.

Utredningen ansåg bl. a. av principiella skäl att ledningen av den rutinmässiga verksamheten vid flygplatserna borde åvila den lokala polischefen och att speciella förhållanden finge mötas på vanligt sätt genom medverkan av den regionale polischefen och rikspolisstyrelsen. Utredningen angav visserligen att utvecklingen kunde komma att leda till att organisatoriska förändringar i en framtid kunde visa sig nödvändiga, men utskottet anser att så för närvarande ej är fallet. Jag delar denna utskottets uppfattning.

Låt mig så övergå till samarbetet mellan tull och polis.

I en tid, då vi kämpar med en omfattande brottslighet och på allt sätt måste förstärka polisens resurser och samtidigt har ett ansträngt ekonomiskt läge, framstår det för mig som självklart att man måste

försöka avlasta polisen sådana arbetsuppgifter som kan skötas av andra samhällsorgan.

I en av mig och några moderatkolleger vid 1970 års riksdag väckt motion erinrades om behovet av klarhet i fråga om organisationen av den civila övervakningen till sjöss och en från ekonomiska och rationella synpunkter rimlig gränsdragning mellan tullverkets och polisverkets uppgifter i syfte att eliminera dubbelarbete och förhindra oklarheter i kompetenshänseende mellan de båda verken.

Av motionen framgick bl. a. att tullverkets kustbevakningspersonal under senare år tilldelats vissa – enligt min uppfattning alltför få – arbetsuppgifter av polisiär art men ej samtidigt erhållit erforderliga polisiära befogenheter.

Vi motionärer hemställde därför att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära sådan ändring i gällande bestämmelser att kustbevakningspersonal gavs polismans fulla befogenheter vid utövandet av samtliga sina tillsyns- och övervakningsuppgifter.

Första lagutskottet var år 1970 ej berett att tillstyrka motionen, men i ett mycket positivt utlåtande framhöll utskottet det angelägna i att kustbevakningens och polisens uppgifter i större utsträckning samordnades. Vidare ifrågasatte utskottet om inte en gemensam ledning för den civila övervakningen till sjöss skulle innebära ett väsentligt bättre utnyttjande av tillgängliga resurser. Det kunde enligt utskottet finnas anledning att mer ingående ta upp samordnings- och huvudmannaskapsfrågorna till prövning.

Vi nödgas i dag konstatera att trots detta utskottsutlåtande hittills intet av betydelse skett i samordningsfrågan.

Det är därför värdefullt att justitieutskottet nu med skärpa framhållit att behovet av samordning – bl. a. av statsfinansiella skäl – är så framträdande, att utskottet funnit det påkallat att den av första lagutskottet år 1970 förordade översynen kommer till stånd. Justitieutskottet hemställer också att riksdagen ger Kungl. Maj:t detta till känna.

Herr talman! Den omständigheten att tullen och polisen sorterar under olika departement får inte längre utgöra hinder för att något nu äntligen sker på detta viktiga område. Det är hög tid att vi kommer fram till praktiska resultat, innebärande en slagkraftigare organisation och ett bättre utnyttjande av samhällets resurser.

Jag ber att kraftigt få understryka vad ett enhälligt justitieutskott har anfört i detta viktiga avsnitt av utskottsbetänkandet.

Vidare yrkar jag bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter utom de som berörs i reservationer upptagande både fru Kristenssons och mitt namn. På dessa punkter yrkar jag bifall till reservationerna.

Slutligen framför jag en ursäkt till kammaren för att jag överskridit angiven talartid. Skulden härför är justitieministerns.

Fröken MATTSON (s):

Herr talman! Mitt inlägg här i kväll kommer att gå något vid sidan av de problem som tidigare diskuterats när det gäller brottskommissionens betänkande, propositionen och justitie- och socialutskottens betänkanden. Det beror på att brottskommissionen, när man var inne på vissa

Fredagen den  
1 juni 1973

*Åtgärder mot  
brottsligheten  
m. m.*

frågor inom kriminalvården, nämnde det beslut som riksdagen tog år 1972 då det gällde den kriminalpolitiska behandlingen av vissa kategorier lagöverträdare som dömts till långvariga frihetsstraff. Vi avsåg och nämnde då speciellt dem som var förknippade med den grova internationella brottsligheten i samband med narkotikahandlingen.

Fru Kristensson tog i sin reservation till brottskommissionens betänkande upp dessa frågor. Hon återkommer med nästan exakt samma formuleringar i reservationen 7 vid justitieutskottets betänkande, där hon hänvisar till riksdagens beslut men dessutom ställer kravet att gränsen två års fängelse, som vi då satte upp, icke längre skall iakttas. Hon vill att man skall gå längre ned och anser – för att citera hennes anförande – att gränsen två år är alltför schematisk.

I sin reservation nr 7 preciserar hon sig ytterligare. Hon säger att det avsedda syftet att förhindra rymningar och en fortsatt brottslighet av hänsynslösa yrkesbrottslingar framför allt på narkotikaområdet skulle bättre uppnås, om tvåårsgränsen slopades och om omständigheterna i varje särskilt fall i stället fick bli utslagsgivande. Hon fortsätter: "Samtidigt skulle också erhållas en längre gående differentiering av kriminalvårdsklientelet, vilken är nödvändig om en human grundsyn beträffande kriminalvården skall kunna bibehållas." Jag skall be att få för klarhetens skull upprepa det sista: "vilken är nödvändig om en human grundsyn beträffande kriminalvården skall kunna bibehållas".

Nu är förhållandet det att man både när man tar ställning till brott vid domstolarna och när man sedan inom kriminalvårdsnämnden skall ta ställning till ärenden om villkorlig frigivning, permissioner och anstaltsplacering såvitt möjligt allmänt försöker att ta hänsyn till de personliga omständigheterna inom ramen för de möjligheter som är utlagda av vår lagstiftning.

Ett mycket stort undantag gjordes 1972 då vi höjde straffskalorna för narkotikabrott, i synnerhet för sådana som begåtts i samband med allvarlig internationell brottslighet, och beslöt restriktivitet beträffande permissioner, anstaltsplacering och villkorlig frigivning. Jag vill verkligen stryka under att denna åtgärd säkerligen var berättigad, inte minst ur allmänpreventionens synpunkt. Paukschs namn har nämnts. Jag har träffat en hel del av dessa herrar, och jag har blivit helt övertygad om att det var ett riktigt steg vi tog den gången. Dock måste man slå fast att vår praxis varit något schematisk och att vi kan vara något mer flexibla – i synnerhet sedan vi tagit del av justitieutskottets skrivning och justitieministerns deklaration om denna lag som nu varit i kraft något över ett år – och mera kan ta hänsyn till förhållandena i de enskilda fallen samt kanske också kan överskrida tvåårsgränsen.

Beträffande antalet aktuella personer kan jag nämna att de 50 som man räknade med skulle omfattas av lagen nu har blivit mellan 140 och 150 men att alla inte alls tillhör den kategori som egentligen avses. Fru Kristensson har ju synnerligen intensivt studerat narkomanvård. Jag är inte säker på att fru Kristensson lika ingående har studerat det klientel som det här gäller, och det tycker jag är beklagligt.

Vilka fall är det då som ligger strax under och strax över tvåårsgränsen, dvs. med straff för brott som domstolen har bedömt relativt strängt

Fredagen den  
1 juni 1973

---

*Åtgärder mot  
brottsligheten  
m. m.*

men ändå inte så allvarligt att påföljden blivit så hög som fyra till åtta års fängelse. Det är exempelvis unga pojkar från Turkiet. De har gått arbetslösa i sin by, de kan varken läsa eller skriva, de söker något arbete, de behöver pengar. Och så får de höra av någon: "Här finns det pengar att tjäna, följ med här." Sedan åker de fast och hamnar så småningom i ett av våra fängelser. Där finns också en ganska stor grupp italienare. De är långt borta från sin familj, de förstår inte vårt språk, de blir väldigt isolerade på anstalterna. Med hjälp av lån och insamlingar av släkt och vänner – en del tidningar lär också göra sådana – kan hustrurna komma till Stockholm och få träffa dem; för den händelse de är dömda till mindre än två år kan de få permission för att träffa familjen. Men över den gränsen blir det bara besök på anstalten. Då har de icke vad som är en mänsklig rättighet för alla – även för flertalet intagna – nämligen möjlighet att träffa sin familj någon gång och umgås med den i enrum.

Detta är följden av den här schematiseringen. Vi får kanske nu – i synnerhet efter justitieministerns deklaration – möjlighet att i fråga om en del av den här gruppen se något mer till det enskilda fallet. Men skulle man ta bort tvåårsgränsen och utsträcka lagen till att gälla också dem som av domstolarna bedömts ha begått ganska lindriga brott, som dock har varit förknippade med narkotika, skulle ju ännu flera beröras och alldeles särskilt sådana vilkas brott inte är av sådan beskaffenhet att man egentligen behöver se straffet ur allmänpreventiv synpunkt.

Med tanke på detta har jag ingående studerat ordalydelsen av fru Kristenssons och herr Schötts reservation. De säger att "en längre gående differentiering av kriminalvårdsklientelet – – är nödvändig om en human grundsyn beträffande kriminalvården skall kunna bibehållas". Om det förslaget gick igenom, skulle resultatet verkligen inte bli humant, och det skulle i varje fall bygga på en mycket inhuman grundsyn. I reservationen pekas vidare på det beslut vi tog bara för någon månad sedan om kriminalvårdens omorganisation på grundval av kriminalvårdsutredningens betänkande. Jag tror att det var ett riktigt beslut, som kan ge oss möjligheter att i större utsträckning behandla det enskilda fallet.

Därför vill jag i likhet med justitieministern alldeles bestämt avråda från detta slopande av tvåårsgränsen för ett enda klientel, nämligen det som har med narkotikabrott att göra. Jag ber med andra ord att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen 7 av fru Kristensson och herr Schött.

Fru KRISTENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror faktiskt att fröken Mattson har missförstått vad vi har menat i reservationen, när vi säger att om man skall kunna bibehålla en human grundsyn i kriminalvården är det nödvändigt att få en ökad differentiering då det gäller exempelvis permissioner, placering på öppen anstalt och villkorlig frigivning.

Fröken Mattson sade förut att hon tyckte att det var ett riktigt steg när vi förra året bestämde oss för den här gränsen vid två års fängelse och att man beträffande dem som var dömda till längre straff än två år och som tillhörde kategorin hänsynslösa yrkesbrottslingar skulle kunna vara mer restriktiv när det gäller permissioner osv. Men då skulle jag vilja

Fredagen den  
1 juni 1973

-----  
*Åtgärder mot  
brottsligheten  
m. m.*

fråga: Är det så väldigt stor skillnad på en narkotikalangare som har dömts till två års fängelse och en som har dömts till fängelse i ett år och åtta månader? När det gäller dessa hänsynslösa yrkesbrottslingar – och det är bara dem vi talar om här, främst personer som ägnar sig åt illegal narkotikahandling – tycker jag själv inte att det är ett uttryck för en repressiv inställning att man menar att vi måste ha en kriminalvård som är mer restriktiv. Det är viktigt att samhället markerar sitt avståndstagande från den här typen av brott, som jag inte tror att någon människa egentligen vill försvara i vårt land. Det var detta vi menade med vår reservation – att man inte får ha den här gränsen två år så schematisk utan att man skall kunna se till brottets art och till brottslingens person i ett litet större sammanhang.

Det är riktigt som fröken Mattson säger, att jag inte har haft tillfälle att studera det klientel det gäller. Och skulle det vara så, som fröken Mattson ville göra gällande, att man i praktiken har tillämpat den här bestämmelsen mera vidsträckt än vad avsikten var, så är det ju att beklaga. Men jag vill understryka att det som riksdagen fattade beslut om, och det som avses i den reservation som mitt namn står under, är just den här arten av brott som är de allra grövsta man kan tänka sig. Vi menar fortfarande att det är angeläget att man här får mera restriktiva bestämmelser. Det är också en förutsättning för att man beträffande det övriga kriminalvårdsklientelet verkligen skall kunna tillämpa den humana syn på kriminalvården som jag tror vi alla delar.

Fröken MATTSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag beklagar att vi var tvungna att ta steget med straffskärpning och restriktivitet i anstaltsbehandlingen – jag inser att det kanske var nödvändigt. Men jag vill verkligen hävda att domstolarna ser till brottet när de sätter strafflatituden. Man måste sätta gränsen någonstans; vi har satt den vid två år. De som kommer under tvåårsgränsen är ofta ungdomar. Skulle de då skiljas ut på grund av att de har begått en typ av brott som sett ur deras egen synpunkt kanske är relativt "förklarlig" och sedan får en särbehandling – icke få permissioner, icke få komma ut på öppen anstalt, inte få chans till den halvtidsfrigivning som dock förekommer i annat fall? Jag kan inte finna annat än att det skulle bli en inhumanisering av kriminalvården i stället för en humanisering. Och man skulle fortfarande då bara skilja ut en liten restgrupp som har sysslat med en typ av brott. Det är mycket bättre, herr talman, att vi i stället följer utvecklingen av den differentiering av hela kriminalvården som har föreslagits. Det tror jag ger oss större möjligheter att se till det enskilda fallet än att nu utsträcka den här i och för sig rätt svårhanterliga lagen ända ned till skikt som lagstiftaren ursprungligen verkligen inte avsåg.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! När vi nu här hela dagen har talat om brott och brottsbekämpning, faller det sig naturligt att uppmärksamma en annons som moderata samlingspartiet har i tidningarna i dag – och kanske har haft ett par dagar förut också – där det står: "Vi kräver rättstrygghet

— — — Det går att skydda oss bättre mot våld och stölder - om bara viljan finns.”

Då kan man ställa sig frågan om moderata samlingspartiet menar att något av de partier som är representerade i riksdagen inte har viljan att bekämpa brottsligheten. Det hade varit en annan sak om man sagt att det saknas förmåga eller annat, men att hävda att det skulle saknas en god vilja hos alla partier här att verkligen komma åt brott tycker jag är att lägga den politiska propagandan på en alltför låg nivå.

Och man har väl ändå glömt en sak i denna annons. Där står ingenting om skattefusk och valutaskoj. Jag vet inte om detta att stjäla från andra omvägen genom att stjäla från samhället - det är ju vad skattefusk innebär - inte är tillräckligt allvarligt för att bekymra de moderata brottsbekämparna.

Nåja. Fru Kristensson talade i förmiddags om att hon med friskt mod skulle hoppa över avsnittet om sexklubbar - det lämnade hon med varm hand till herr Hernelius, som inte ens fanns på talarlistan men som visst har kommit hit nu. Jag vet inte om skälet kunde vara att fru Kristensson ju haft en mening i utredningen och en annan som motionär för moderaterna i denna fråga. Men det har ju bildats skola i moderata samlingspartiet, för det upplevde vi i onsdags också, när vi talade om ändringar i giftermålsbalken, att ledamoten av sakkunnigutredningen på inte mindre än sex punkter hade en annan mening som sakkunnig än som moderat motionär.

Herr talman! Jag begärde egentligen ordet för ett par dagar sedan av en alldeles speciell anledning, och det var att vi på sätt och vis tjuvstartade den här debatten den 25 april, när vi diskuterade min motion om en samhällelig kontroll av prostitutionen. Då fann jag - och jag finner det fortfarande och kanske i ännu högre grad - att brottskommissionen gått mig litet grand till mötes. Jag menar att det skulle vara bra om samhället när det gäller den organiserade prostitutionen grep in i sanerande riktning och gjorde någonting åt detta. Det är vad jag har menat med mina motioner i det ämnet. Och här fanns en viss samstämmighet med brottskommissionen - det var inte bara jag som tyckte detta, utan en del tidningar uppmärksammade det och t. o. m. någon ledamot av brottskommissionen hade samma uppfattning.

Jag blev emellertid emotsagd av herr Karlsson i Huskvarna, självklart nog, och det bryr jag mig inte så mycket om. Men jag blev också emotsagd av herr Carlshamre, som gick så långt att han beskyllde mig för att föra falskeligt tal - så föll orden. Herr Carlshamre sade den gången att vi skulle återkomma när brottskommissionens betänkande togs upp till debatt i kammaren. Det har skett nu, men jag tror däremot inte att herr Carlshamre är närvarande.

Jag vidhåller, herr talman, att brottskommissionen och propositionen föreslår att samhället skall ge tillstånd till och sålunda därmed sanktionera den verksamhet som förekommer på sexklubbar och poseringsateljéer, och riksdagen kommer sannolikt om en kort stund att fatta beslut om detta. Och inom dessa sexklubbar och poseringsateljéer förekommer, som alla vet och ingen bestrider, just prostitution.

Vad vi nu kommer att förbjuda i detta sammanhang är - jag citerar ur

Nr 107

Fredagen den

1 juni 1973

*Åtgärder mot  
brottsligheten  
m. m.*

Fredagen den  
1 juni 1973

*Åtgärder mot  
brottsligheten  
m. m.*

kungörelsen -- "förråande sexuella eller sadistiska beteenden". Inte ens herr Carlshamres partivänner har ju velat föreslå att man där skulle införa också ordet prostitution, naturligtvis av det självklara skälet att prostitution icke är kriminaliserad och att ingen är tillräckligt verklighetsfrämmande för att föreslå att man skulle kriminalisera prostitution.

Så är det alltså, herr talman. Och det skulle givetvis ha hedrat herr Carlshamre om han hade varit rakryggad nog att ta det här tillfället i akt och säga att det var han och herr Karlsson i Huskvarna som for med falskeligt tal och inte jag.

Dessa herrar uppmanade mig i litet överlägsna ordalag att jag närmare skulle studera vad brottskommissionen verkligen hade sagt. Jag skulle i stället vilja fråga var någonstans i brottskommissionens betänkande som det står att man skall förbjuda sexklubbar och poseringsateljéer, om det förekommer prostitution där. Det står ingenstans. Tvärtom står det att polisens tillståndsgivning inte kan vara förenad med någon sorts granskning av vad som förekommer vid de här tillställningarna förutom just dessa förråande sexuella och sadistiska beteenden. Och som jag nyss sade har inte ens moderaterna motionerat om att man skall tillföra detta begrepp. Man säger visserligen i en motion litet gråtmilt att den nya bestämmelsen innebär "på sätt och vis" -- vad det nu betyder -- en auktorisation av verksamheten. Det är precis vad det är, och det är just vad jag tidigare har föreslagit -- att man skall införa en auktorisation, så att vi fick litet snyggare förhållanden.

Det är bra att man plockar bort skygglapparna och att man med öppna ögon angriper problemen som de verkligen föreligger. Det är väl också det enda sättet att föra utvecklingen framåt i önskad riktning.

Fru KRISTENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Ingen torde förmena herr Sjöholm att tro att brottskommissionen har gått honom till mötes när det gäller hans förslag om de statliga bordellerna, men det finns anledning erinra om vad kommissionen verkligen sade. Vi sade att med ett tillståndstvång för pornografiska föreställningar skulle man bl. a. kunna uppnå att vi fick särskilda föreskrifter eller villkor för lokalernas utformning och disponering, varigenom man exempelvis kunde förhindra eller åtminstone försvåra prostitution inom klubblokaler och en försäkran om att de inte heller i övrigt utnyttjades på otillbörligt eller olämpligt sätt. Det är alltså precis tvärtom mot vad herr Sjöholm här gjorde gällande.

Herr SJÖHOLM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det har aldrig från denna talarstol eller i denna kammare rests något krav på statliga bordeller. Det borde fru Kristensson veta. Det har bara framförts ett yrkande om att vi skulle ha samhällelig kontroll över sexklubbar och poseringsateljéer, där det förekommer prostitution -- inte för att främja prostitutionen utan tvärtom. En kontroll innebär ju i regel att man trappar ner verksamheten och får snyggare förhållanden.

Vad jag vände mig emot, fru Kristensson, var herr Carlshamres litet övermaga uttalande den 25 april, då han sade att jag inte hade läst handlingarna tillräckligt. En förutsättning för att dessa tillställningar

skulle få förekomma var att det inte förekom prostitution, sade han. Men var står det någonstans i brottskommissionens betänkande eller i propositionen? Där står det tvärtom att polisens tillståndsgivning inte skall vara förenad med någon granskning av vad som förekommer, med undantag för just de sexuella och sadistiska beteendena. Läs kungörelsetexten, fru Kristensson!

Herr LINDKVIST (s):

Herr talman! När fru Astrid Kristensson öppnade debatten i de här frågorna för åtskilliga timmar sedan kom hon in på de motsättningar som råder mellan allmänheten och polisen. Enligt mina anteckningar sade hon då att det var först i brottskommissionen som hon fick klart för sig de motsättningar som finns mellan polisen och allmänheten. Jag vill då gärna nämna att dessa frågor ingalunda är obekanta för riksdagen. Vid 1967 års riksdag fanns det en socialdemokratisk motion – nr 652 i andra kammaren – vari begärdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle hemställa om åtgärder för att genom permanenta samarbetsorgan stärka och utveckla relationerna mellan polisen och allmänheten. Tyvärr avslog riksdagen denna motion, sedan rikspolisstyrelsen i en remiss – i motsats till Polisförbundet, som var helt igenom positiv – ansett att någon mera reguljär samarbetsorganisation inte behövdes. Många av de motsättningar som uppkommer torde nämligen bero på alltför lösa och tillfälliga informationer från polisens sida. En del av förstärkningen till polisen skall ju användas i rekryterande syfte, och jag hoppas verkligen anslagen ger utrymme för inledandet av ett samarbete med exempelvis företrädare för hemmen, skolorna, ungdomsorganisationerna, fackföreningarna och Folk rörelsesverige.

Även om nämnda motion tillkom vid en tidpunkt då justitiekottets ordförande och hennes parti inte hade upptäckt det politiskt matnyttiga i att ställa krav på flera poliser måste jag beklaga att riksdagen den gången missade chansen till en reguljär samverkan mellan polisen och allmänheten. I sammanhanget kan jag dock nämna att Stockholms arbetarekommun och Fackliga centralorganisationen i Stockholm i samverkan med rikspolisen genomförde ett samarbetsarrangemang i Stockholms stadshus 1967. Karakteristiskt för intresset då var att tidningarna visserligen ägnade arrangemanget en artig uppmärksamhet men visade ett helt annat intresse när man senare fördömde de poliser i Stockholm som begått den med konservativa mått mätt ovanliga handlingen att organisera sig politiskt inom socialdemokratin. Denna handling fördömdes i många varianter, bl. a. i den tidning som anfördes av herr Hernelius. Demokratin får ständigt vara beredd att påminna om sin existens och rörelsefrihet.

Vi måste finna former för en bred samverkan, ur vilken det kan växa fram en bättre förståelse för det många gånger tunga jobb som polisen utför i det svenska samhället. Jag tillhör dem som ställt sig tveksamma till de nu föreslagna förstärkningarna. Jag är dock beredd att biträda det föreliggande förslaget sådant det utformats av utskottets majoritet. Orsaken till min tveksamhet har ingenting med polisens kapacitet att göra utan är fastmer en besvikelse över att man bara har snuddat vid en annan av problemets kärnor, nämligen den sociala sidan – låt vara att man ökar

Nr 107

Fredagen den  
1 juni 1973

*Åtgärder mot  
brottsligheten  
m. m.*

Fredagen den  
1 juni 1973

*Åtgärder mot  
brottsligheten  
m. m.*

på statsbidragen när det gäller redan utgående bidragsformer. Motiveringen är tvåfaldig: dels vill man inte gå händelserna i förväg, säger man, utan invänta den pågående utredningen, dels åvilar, sade herr Polstam i debatten, det sociala ansvaret kommunerna, och brottskommissionen kan ju inte lägga fram förslag hur som helst. Därför har man nöjt sig med litet förstärkningar här och där, som en markering. Det råder, med all respekt för pågående utredningar, en brist på balans mellan satsningen på flera poliser och den satsning som i nuläget görs från statens sida för att stötta kommunerna i deras arbete med de socialt utslagna. För det är de undermåliga sociala miljöerna — som finns bland de socialt utslagna — som är de mest brottsalstrande.

Fru Astrid Kristensson talade tidigare om normupplösningen i samhället, om disciplinproblemen i skolorna och om normbildningens betydelse som brottsförebyggande faktor. Men man avhjälpes inte brottslighetens orsaker genom aldrig så värtaliga teorier eller aldrig så välmenande fraser. Fru Kristensson serverade i sitt inlägg grova överdrifter och generaliseringar på löpande band men gav inte påtagligt uttryck för någon insikt om att några av brottslighetens huvudorsaker är av djupt verkande, social natur. Jag kan bara rekommendera fru Kristensson att läsa igenom herr Takmans inlägg i denna debatt. Herr Takman har utfört ett stort arbete i Stockholm med dessa människor. Jag instämmer inte i herr Takmans slutsats, men jag uppskattar hans arbete på detta område.

Jag förstår också fru Kristenssons situation. De sociala motiven och orsakerna ligger inte inom samma populära fält som kravet på flera poliser. Förklaringen ligger även däri att fru Kristensson med sin politiska grundsyn är en av de flinkaste att använda nej-knappen i riksdagen som ett slags nödbroms så snart mera omfattande sociala reformer av klassutjämnande karaktär är aktuella. Vi kan helt enkelt inte se saken på samma sätt.

Även om det råder enighet om förslaget, låt vara att denna enighet är av ovisst karaktär — fru Kristensson är bl. a. inte nöjd med antalet nya polistjänster — måste nästa och lika snabba steg bli en social upprustning av jättelika mått. Den som inte vill tillerkänna detta problem dess rätta dignitet, vill jag rekommendera att läsa en sammanfattning av en undersökning om hemlösa män i Stockholm som utförts av en arbetsgrupp inom Stockholms socialnämnd. Dessa män lever i samhällets utkant. Ca 80 procent är från andra kommuner än Stockholm — från andra länder än Sverige också, för den delen. Det rör sig på ett år om mellan 1 500 och 2 000 män. Undersökningen visar följande: de flesta hör hemma i socialgrupp 3, har vanligen endast folkskola, är uppvuxna i små ekonomiska förhållanden, saknar vanligen yrkesutbildning, är verkssamma inom arbetsvärden och har i allmänhet mycket små eller obefintliga inkomster.

Brottsbelastningen är stor i denna grupp. Alkoholkonsumtionen ligger likaledes högt. Naturligtvis försvarar jag inte dessa människor när de stör ordningen exempelvis i Stockholm eller begår brott, men jag tycker att förklaring finns. Genom att anställa fler poliser får vi bättre ordning. Vi får fler offentliga platser rensade från dessa grupper. Men någonstans tar de ändå vägen. Vi vet exempelvis att alkoholskadade och narkotikaska-

dade ungdomar flyttar in verksamheten i lägenheter i olika förorter. Där blir de mer svåråtkomliga.

Stockholms kommun satsar hårt och målmedvetet på dessa grupper, och här i kommunen har byggts upp och byggs upp en ambitiös verksamhet på området. Men det är en kostsam verksamhet, och till storstäderna kommer ofta folk som i hemkommunen eller hemlandet haft personliga problem och bekymmer. De försöker anpassa sig i storstadens mera anonyma tillvaro.

Jag har bara kortfattat anfört några synpunkter om en grupp. Det finns fler, och det rör sig om de ur mänsklig synpunkt verkligt utslagna, som ofta lever bortom alla de normer som samhället uppställer. Vad som behövs är en verklig sanering, som ställer krav på vård, arbeten, utbildning, bostäder, social anpassning och en individualisering av betydande mått. Det är insatser på dessa områden som nu måste sättas högt på listan över prioriterade ärenden. Framför allt gäller det att hindra ungdomar från att dras in i dessa gruppbildningar.

Med denna vetskap om problemen har jag velat markera att jag kan godta inrättandet av fler polistjänster, men endast under förutsättning att minst samma omsorg ägnas åt att sanera de brottsstimulerande miljöerna och att staten tar sin andel av de väldiga kostnader som kan uppkomma.

Till sist: Fru Astrid Kristensson sade i sitt första inlägg i dag att ingen i brottskommissionen kunde ange något tak för det antal polistjänster som vi behöver. Jag hoppas verkligen att vi kan åstadkomma en klok avvägning av behovet med den satsning vi tänker göra genom beslut i dag. Om fru Kristensson med sitt uttryck avsåg att varsla om ytterligare krav på fler poliser innan vi får tillfälle att göra den nödvändiga satsningen på de utslagna grupperna och dem som i en svår miljö hotas av att bli utslagna hoppas jag verkligen att det finns tillräckligt kurage bland riksdagens majoritet för att säga nej.

Däremot bör snarast åtgärder vidtas just i syfte att åstadkomma ett bättre förhållande mellan polisen och allmänheten och i syfte att – i samverkan med kommunerna – genomföra den sociala upprustning som är nödvändig för att i grunden så förändra den sociala miljön att den i praktiken utgör ett naturligt värn i brottsförebyggande syfte.

Herr talman! I den mån jag har överträtt den anmälda tiden vill jag för ordningens skull meddela att felet icke är justitieministerns.

I detta anförande instämde fru Theorin (s).

Fru KRISTENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag är ledsen att behöva säga till herr Lindkvist att ni byggde upp ert angrepp mot mig på delvis helt felaktiga premisser. Jag talade i mitt anförande över huvud taget inte om de bristfälliga relationerna mellan *allmänheten* och polisen utan om relationerna mellan *socialarbetare* och polis, vilket är något helt annat. Jag sade att det var först under mitt arbete i brottskommissionen och i den pressdebatt som uppkom därefter som jag fick klart för mig att det fanns så stora problem i samarbetet mellan vissa socialarbetare och polisen.

När det gäller relationerna mellan allmänhet och polis har jag aldrig

Nr 107

Fredagen den  
1 juni 1973

-----  
*Åtgärder mot  
brottsligheten  
m. m.*

Fredagen den  
1 juni 1973

Åtgärder mot  
brottsligheten  
m. m.

trott att där fanns några problem att tala om. Min uppfattning bestyrktes av den undersökning som gjordes och som presenterades brottskommissionen, där man fick klart för sig att det alldeles övervägande antalet människor i det här landet hade stor tilltro till polisen och uppfattade polisen som ett nödvändigt stöd och som ett serviceorgan. – Där hade alltså herr Lindkvist helt missförstått mig eller hört fel. Sådant är ju mänskligt, men min kritik gällde som sagt inte relationerna mellan allmänheten och polisen.

Även på en annan punkt hade herr Lindkvist missförstått mig. Jag sade inte att man i brottskommissionen ansåg att det inte fanns något tak när det gällde behovet av antalet polismän, utan att vad man där ansåg var att det i och för sig inte fanns något tak när det gällde möjligheterna till utbildning och rekrytering, i varje fall inte när det gällde de tal som vi rörde oss med i våra diskussioner beträffande antalet polismanstjänster. Det gällde alltså frågan om rekryteringsmöjligheterna, herr Lindkvist, och inte behovet av antalet polismanstjänster.

När det gäller de sociala insatserna kanske jag ändå i all anspråkslöshet får erinra herr Lindkvist om att moderata samlingspartiet är det enda parti som i motion har föreslagit statsbidrag till fältassistenter för den uppsökande verksamheten. Det var ett förslag som drevs ganska hårt i brottskommissionen och som många ledamöter i kommissionen ställde sig bakom. Vi fick inte hundraprocentigt gehör för den synpunkten, men förslaget resulterade i varje fall i statsbidrag till en viss form av uppsökande verksamhet, som skulle äga rum inom den sociala jourverksamheten. Min förhoppning är att detta är ett första steg, som kommer att leda vidare till en ordentlig uppsökande verksamhet; detta är viktigt.

Slutligen, när herr Lindkvist talade om de socialt dåliga miljöerna – och visst finns det sådana! – och undrade vem som egentligen kan lastas för dem, vill jag fråga honom: Kan det möjligen vara den socialdemokratiska regeringen, som dock har haft inflytande i det här landet också i det hänseendet under inte mindre än 40 år?

Herr LINDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! För att ta den sista frågan först vill jag svara att de utslagna människorna ju kommer från företagavärlden, från industrin. De är ofta utrationaliserade, de orkar inte med i den allt hårdare arbetstakten, utan de flyttar då på samhället över uppgiften att ta ansvaret för dem – och det skall samhället också göra i den situationen.

Det är dock ett utomordentligt stort problem. Problemet förstoras dessutom av att dessa människor hamnar i samhällets sämsta miljöer. Det är klart att fru Kristensson kan lägga den ansvarsbördan på den socialdemokratiska regeringen, men detta är ju trick som knappast går att använda i den här frågan; därtill tror jag att de allra flesta är alltför välinitierade.

Den andra frågan som jag vill ta upp i samband med fru Kristenssons inlägg är det förhållandet att en upprustad, accepterad social miljö, där vi har tillgodosett människornas behov av arbete, utbildning, bostäder och trygghet i tillvaron, är den bästa brottsbekämpande faktor som vi känner till i det svenska samhället. Missar vi den möjligheten, har vi också tagit

Fredagen den  
1 juni 1973*Åtgärder mot  
brottsligheten  
m. m.*

på oss en del av ansvaret för att somliga människor inte kan anpassa sig till det moderna samhället. Jag har tryckt alldeles speciellt på detta i min inledning här just för att markera att vi inte kan dölja de sociala problemen genom flera poliser, utan att det måste bli en bättre balans mellan antalet poliser och den sociala upprustning som vi skall göra i samhället.

Sedan tror jag att fru Kristensson missuppfattade mig när jag talade om polisen och allmänheten och i det sammanhanget tillskrev henne vissa goda egenskaper till följd av hennes anförande i förmiddags. Det var alltså inget angrepp mot fru Kristensson. Jag vidgade problemet om samarbetet mellan polisen och dem som arbetar socialt till att omfatta samarbetet mellan polisen och allmänheten. Jag tror det är nödvändigt att göra denna utvidgning av hela problemet. Vi har alla ansvar för att vi kan skapa tilltro till polisens arbete och få ett samarbete till stånd i samhället. Detta ville jag markera genom att understryka dels vad som inträffade i riksdagen 1967, dels min huvudmålsättning att en bred samverkan just mellan polis och allmänhet bör komma till stånd i det svenska samhället.

Fru KRISTENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lindkvist påstod att de utslagna människorna kommer från nedlagda företag och industrier. Jag vet inte om någon undersökning härom har publicerats som har undgått mig. Det skulle vara roligt att få veta varifrån herr Lindkvist har fått dessa uppgifter.

Jag håller med herr Lindkvist så till vida som att jag utan att ha sett några undersökningar tror att arbetslösheten, inte minst ungdomsarbetslösheten, är ett viktigt problem i detta sammanhang. Det är klart att alla ungdomar som inte ser någon framtid, som inte ser någon möjlighet att få ett jobb, kan dras in i kriminalitet. Men då vill jag fråga herr Lindkvist: Vem har egentligen ansvaret för den stora arbetslöshet som vi upplever i detta land och som framför allt går ut över ungdomarna? Eftersom herr Lindkvist betonar betydelsen av den sociala miljön, bostaden osv. vill jag också fråga: Vem har ansvaret för att utvecklingen har blivit så dålig?

Jag skulle till dessa orsaker vilja lägga ytterligare en, nämligen normbildningen. För mig är det inga fraser utan det är fråga om en värdering som ungdomarna bibringas och som de sedan kan få med sig genom livet. Jag tror att normbildningen betyder mycket. Det betyder också mycket hur vi förmår hävda den lagstiftning som vi beslutar. Det är viktigt att politikerna kan göra det.

Herr LINDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Fru Kristensson hoppades att jag inte skulle kunna bestyrka de uppgifter jag lämnade om att många av dem som är "på driven" i Stockholm skulle komma från företag och industrier. Jag kan naturligtvis bestyrka dem, fru Kristensson, annars skulle jag inte ha anfört dem i debatten.

Jag har här på mitt bord en ny utredning som är sammanställd av en arbetsgrupp vid Stockholms socialnämnds socialmedicinska utrednings- och behandlingshem vid Krukmakargatan i Stockholm. Det är en ganska skakande läsning. Den visar att flertalet av dessa människor inte har orkat

Fredagen den  
1 juni 1973

-----  
*Åtgärder mot  
brottsligheten  
m. m.*

med den hårda arbetstakten i företagen. De har blivit ställda utanför. För många har det gått utför i mycket snabb takt. De flesta har, som jag sade i mitt inledningsanförande, sökt sig till Stockholm eller andra storstäder där de är på jakt efter den anonymitet som storstäderna tyvärr ännu kan erbjuda. Det finns ett bestyrkt underlag för detta påstående, som jag tror att fru Kristensson kan ha mycket glädje av att studera i framtiden.

Sedan hittade fru Kristensson på att ställa frågan: Vem bär ansvaret för att det finns människor som går utan arbete? Meningen var tydligen att man skulle dra den slutsatsen att det måste vara den socialdemokratiska regeringens fel att folk friställs från i huvudsak det enskilda näringslivet här i landet. Den frågeställningen kanske jag inte hade väntat mig. Jag kan vända på det och säga: Tack vare de väldiga insatser som samhället gör med en våldsamt satsning på att skapa nya arbetsmöjligheter, tack vare den stimulans vi ger industrin för att utveckla dess verksamhet har vi kunnat motverka en utveckling som eljest för många människor skulle ha blivit mycket besvärlig och lett till svåra personliga konsekvenser. Det är sakförhållandet, fru Kristensson. Vi kan inte i ett samhälle av vår karaktär helt bortse från riskerna för att folk skall komma snett i tillvaron. Men det gäller då att skapa en politik som så långt det är möjligt eliminerar de risker som kan föreligga.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Får jag först säga att fru Kristensson inte hade rätt till någon mera replik. Annars hade meningutbytet kunnat fortsätta än en stund.

Sedan skall jag, herr talman, be att få stilla herr Sjöholms intresse för vad jag kommer att anföra beträffande reservationen 9 i utskottsbetänkandet. Jag vill lugna herr Sjöholm med att framhålla att jag är anmäld på talarlistan i god tid. Jag har begärt ordet i vanlig ordning, och jag förstår inte vad det har med saken att göra.

Låt mig, herr talman, få börja med att beröra en artikel som stod på Dagens Nyheters kultursida den 17 april 1973. Den är skriven av Svante Nycander. Där behandlas problemet kriminalitet och missanpassning. I artikeln sägs:

”Kriminalitet och missanpassning hänger nära ihop med vilken grad av allmän social disciplin som den vanlige medborgaren underkastar sig eller tvingas underkasta sig.”

Författaren ger exempel och åberopar vad brottskommissionen sagt. Han anför:

”Brottskommissionen upphåller sig vid den kriminalitet som enligt polisrapporter ofta förekommer vid sexklubbar och poseringsateljéer: koppleri, olovlig rusdrycksförsäljning, narkotikabrott, häleri, affärer med insmugglade cigaretter och sprit, stölder, rån, misshandel, olaga hot osv. Verksamheten har enligt kommissionen sannolikt ökat prostitutionens omfattning och ökat antalet människor som löper risk att missanpassas.

Som främsta skäl mot att förbjuda sexklubbarna åberopar kommissionen principen att den enskilde skall ha rätt att få bestämma vilka framställningar han vill ta del av och vilka aktiviteter han vill ägna sig åt.”

Så kommer författarens egen reflexion:

Fredagen den  
1 juni 1973

Åtgärder mot  
brottsligheten  
m. m.

”Men man förklarar inte varför denna rätt att titta på och delta i offentliga samlag m. m. skall ställas ovanför sådana samhällsintressen som laglydnad och social anpassning.”

Det är en berättigad fråga. Samma problemställning är uttryckt i den moderata motionen i detta ärende genom den däri ställda frågan: Är bevisandet av offentliga samlag en medborgerlig fri- och rättighet som inte kan inskränkas?

Jag skall nu tillåta mig att ge en mycket kortfattad överblick över vad som har förevarit i detta ärende. När regeringen slojade straffbestämmelserna för kränkande av tukt och sedlighet, opponerade sig åtskilliga i riksdagen. främst moderaterna, mot detta och förespände vad som skulle komma att följa i spåren på en sådan åtgärd. Jag skall trötta kammarens ledamöter med ett par rader ur konstitutionsutskottets utlåtande nr 39 år 1970:

”I fråga om föreställning på enskilt område skulle det bli straffritt att mot betalning för publik arrangera samlag, förevisning av sexuella perversiteter eller våldsscener av sadistisk karaktär. T. o. m. föreställningar av denna art, speciellt arrangerade för ungdomar, skulle bli straffria. Samlag på offentlig plats, i parker och på gator, skulle ej bli föremål för ingripande annat än som förargelseväckande beteende. I TV skulle varje slag av föreställning, även pornografisk, bli utan straff, om föreställningens karaktär i förväg tillkännagivits.”

Så långt reservanterna. Riksdagen följde utskottets majoritet såväl då som året därpå, när det definitiva antagandet av nya grundlagsbestämmelser ägde rum. Jag skall be att få läsa ur voteringsprotokollet den 10 februari 1971. Av socialdemokraterna röstade 151 ja till utskottsmajoritetens förslag, ingen röstade nej. Av centerpartisterna röstade 2 ja och 57 nej, av folkpartisterna 16 ja och 38 nej, av moderaterna 0 ja och 33 nej. Vpk:s samtliga 15 ledamöter röstade ja.

Vad som inträffat efter det att lagändringen antagits behöver jag inte närmare beskriva. De farhågor som uttalades i reservationerna 1970 och 1971 har ju faktiskt överträffats av verkligheten. Jag kan belysa det med att återigen hänvisa till vad brottskommissionen säger i denna del.

Nu har det hänt att efter upprepade framstötter i riksdagen fick brottskommissionen i sina direktiv frågan om dessa sexklubbar och verksamheten där. Som följd av dessa direktiv har den ändringen vidtagits att viss tillståndsprövning skall ske, med beaktande främst av lokalteter men även av föreställningens karaktär. Samtidigt skall ovillkorligt förbud införas mot sexuella perversiteter och förråande föreställningar.

I moderatmotionen, som jag nyss åberopade, vill man till detta också foga offentliga samlag. Utskottets avvisande av denna framställning är ytterligt knapphändigt motiverat. Det är knappast motiverat alls. Det står faktiskt bara så här på s. 26 i justitieukskottets betänkande: ”Tillräcklig anledning att bifalla det längre gående motionsförslaget föreligger däremot ej; effekten av de i propositionen föreslagna åtgärderna bör avvaktas innan ställning tas till behovet av ytterligare åtgärder.” Jag vill gärna ta fasta på vad som står här om att man vill avvakta och se. Utskottet utesluter inte att Kungl. Maj:t kan komma igen med en framställning till riksdagen om ytterligare åtgärder, och det är ju

Fredagen den  
1 juni 1973

Åtgärder mot  
brottsligheten  
m. m.

välkommet, men vi vill alltså gå ett steg längre och ha ett beslut i dag. Jag tror att de som från denna utgångspunkt sett röstade fel 1971 har ett tillfälle att reparera sitt votum i dag genom att stödja reservationen.

Till herr Sjöholm vill jag bara i sammanhanget säga att den prostitution han talar om redan är förbjuden i lag. Det är förbjudet att idka koppleriverksamhet, och det är förbjudet att "hålla hus", som det heter i gammalt lagspråk. Det han efterlyser har alltså redan skett. Däremot finns det inget förbud mot prostitution i vanlig mening, av skäl som jag kanske inte behöver ingå på.

Jag yrkar alltså bifall till reservationen i frågan.

Sedan skulle jag egentligen ha avslutat mitt femminutersanförande enligt tankarna, men om jag nu går något över tiden, så är det faktiskt – till skillnad från vad herr Lindkvist sade – justitieministerns fel. Justitieministern sade nämligen i sitt inlägg – ett mycket märkligt inlägg – att moderaterna odlar sina fördomar, att de vill straffskärpningar och annat. Han sade däremot inte som beskyllning att vi vill ha flera poliser, ty då hade han själv kommit i fel kö, så det uteslöt han i det sammanhanget.

Fördomar var det, ja. Man kan ha fördomar av många slag. Justitieminister Geijer odlade, som fru vice talmannen påpekade, sina fördomar fram till den 11 december i denna kammare. Sedan blev det plötsligt en helomvändning i samband med direktiven till brottskommissionen, en helomvändning som har vitsordats av stora delar av den socialdemokratiska pressen, av talare i denna debatt och även tidigare. Det är en helomvändning och icke någonting annat.

Men nu begagnar justitieministern tillfället att avlossa en salva mot moderaterna. Den enda förklaring jag kan ha till den salvan är att röken från densamma skall täcka hans egen förflyttning från positionen av december till positionen vid årsskiftet. Då har ju salvan en uppgift att fylla. I övrigt är det svårt att se vad den skulle tjäna för ändamål.

Justitieministern beskyllde också moderaterna för att odla dessa fördomar med tanke på valet. Jag vill fråga herr Geijer: Vad är det för åsikter moderata samlingspartiet har framfört nu som inte har framförts under tidigare år, åtskilliga månader från varje valrörelse? Det vore intressant att få svar på den frågan. Det kan inte vara fråga om ändrad sinnenriktning.

Denna fråga måste å andra sidan föranleda en motfråga: Vilken position kommer herr Geijer att inta efter ett för honom och hans meningsfränder lyckosamt val? I skydd av vilka salvor skall han då söka nya positioner? Eller kanske de gamla? Skall vi då ånyo få höra talet om att risken med att åka taxi i Stockholm är större än risken att bli rånad? Skall vi då åter få höra att det är mest bagatellförseelser man talar om? Skall vi då få höra samma undanflykter, att det är bättre att utreda brottslighetens orsaker än att ingripa effektivt mot brottsligheten, där den förekommer? Visst skall vi utreda brottslighetens orsaker, men det ena får aldrig utesluta det andra. Framför allt får det inte tjäna som motiv för den passivitet, handfallenhet och undfallenhet som så länge har karakteriserat justitiedepartementets verksamhet på detta område.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Jag har tidigare i dag utförligt motiverat varför jag med beklagande konstaterar att man inom moderata samlingspartiet vidhåller sin repressiva inställning till frågor om kampen mot brottsligheten. Jag har gjort det, herr Hernelius, genom att säga att vi hade goda erfarenheter av att försöka lyfta en viktig fråga på detta område över partigränserna — det gällde reformeringen av kriminalvården. Det var också en fråga, där det i den allmänna debatten rådde synnerligen skiftande uppfattningar. Det visade sig emellertid att när man från de olika partierna satte sig ned i kriminalvårdsberedningen, ställdes inför faktiska förhållanden och fick resonera kunde man också komma fram till enighet, vilket naturligtvis krävde ett visst mått av vilja att jämka och att ta hänsyn till andras åsikter.

Vår förhoppning i regeringen var att det också i frågan om den direkta kampen mot brottsligheten, som vi diskuterar här i dag, skulle visa sig möjligt att få gehör för tanken att det kunde vara värdefullt med en samlad insats och en samlad uppfattning. Det misslyckades. Moderaterna sårade sig ur, och vad jag i dag har velat framhålla är att det inte går att släta över det genom att tala om att man ville ha ytterligare 100 poliser om året; den frågan kan man diskutera och ha olika meningar om. Om jag har sagt att detta kan ha berott på partitaktiska hänsyn och på att det är valår står jag för det, men jag kan naturligtvis inte garantera vad herr Hernelius har för uppfattning.

I anledning av vad som sagts av vissa talare från moderatsidan här i dag vill jag säga att jag delar deras uppfattning när det gäller fru Kristensson — jag har försökt undvika att rikta mig mot fru Kristensson personligen, men i brottskommissionen var hon ju ensam reservant —, och jag är övertygad om att fru Kristensson här har varit en mycket god företrädare för de uppfattningar som i dessa frågor råder inom moderata samlingspartiet.

Herr HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Justitieministern har redan besvarat min fråga, om det var valtaktik eller inte, genom att använda uttrycket: moderaterna *vidhåller* sin uppfattning. Då är det alltså inte fråga om valtaktik.

Herr ELMSTEDT (c):

Herr talman! Jag skall inte lägga mig i den diskussion som har pågått en stund.

Jag har begärt ordet av en annan anledning. I debattens början gjordes en kommentar av utskottets ordförande, som sade att det många gånger är bättre att förstärka de mindre polisdistrikten än att slå samman distrikten. Jag delar helt denna uppfattning.

Det har av många talare också sagts att det är angeläget att hålla en god kontakt mellan allmänhet och polis. Jag skulle vilja säga att det finns få allmänna funktioner i samhället där denna kontakt är nödvändigare och viktigare än kontakten mellan polis och allmänhet. Om polisen skall kunna utföra sitt många gånger känsliga arbete, är grundförutsättningen att den står på någorlunda god fot med allmänheten som den skall

Fredagen den  
1 juni 1973

*Åtgärder mot  
brottsligheten  
m. m.*

betjäna. Detta sker säkert i mindre enheter.

I många av landets polisdistrikt upplever vi i dag ett hot om indragning. Även om detta hot stannat av tillfälligtvis, hänger det ändå över många av distriktet. I det sammanhanget förekommer ofta svårigheter när det gäller personalförstärkning, och det ligger nära till hands att man där ser en koppling mellan utebliven personalförstärkning och hotet om indragning av distriktet. Vi har erfarenheter från olika delar av landet — själv kan jag visa erfarenheter från det län jag representerar. Där har man haft indragningar av polisdistrikt och fått en från allmänhetens synpunkt betydligt försämrade service på olika sätt.

I detta sammanhang kommer nödvändigheten av övertidsarbete in i bilden för den personal som finns, och i många fall har detta nått sådana höjder, att det kommit dekret från rikspolisstyrelsen om att ytterligare övertidsarbete inte kan vara möjligt. Detta i sin tur måste ställa krav på ökad personaltilldelning.

Det har skett uppvaktningar hos centrala myndigheter från olika kommuner, bl. a. från den kommun som jag tillhör — Ronneby — och det har vid det tillfället lämnats besked om att förstärkning av personal kan påräknas, därest riksdagen skulle bifalla det förslag som brottskommissionen kom fram till. Eftersom riksdagens majoritet om några minuter kommer att biträda det förslaget, utgår jag från att de polisdistrikt som har svårigheter med tillgången på personal kommer att tillgodose i sammanhanget. Jag har fått uppgifter på att fördelningen av det första årets nytillskott redan är gjord och att den kommun som jag nyss åberopade och som gjort uppvaktningar icke är med i sammanhanget. Jag förutsätter därför att de uppgifter och löften som lämnats vid uppvaktningen kommer att beaktas vid den framtida tilldelningen.

Med detta anförande, i vilket herr Dahlgren (c) instämde, var överläggningen slutad.

#### **Justitieutskottets betänkande nr 26**

##### *Punkterna 1–9*

M o m. A

Herr TREDJE VICE TALMANNEN yttrade: Propositioner ställs först beträffande utskottets hemställan och därefter beträffande motiveringen i de delar som beröres i reservationerna nr 2 och 3. Slutligen ställs särskild proposition beträffande utskottets motivering i övrigt.

##### *Hemställan*

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels hemställan i reservationen nr 1 av herr Måbrink, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Takman begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 26 punkterna 1–9 mom. A röstar ja, den det ej vill röstar nej.  
Vinner nej har kammaren bifallit hemställan i reservationen nr 1 av herr Måbrink.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Takman begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	294
Nej	–	12
Avstår	–	2

*Utskottets motivering i den del som berördes i reservationen nr 2 av fru Kristensson m. fl.*

Positioner gavs på godkännande av dels utskottets motivering, dels den i reservationen nr 2 av fru Kristensson m. fl. anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Kristensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren godkänner justitieutskottets motivering i betänkandet nr 26 punkterna 1–9 mom. A i den del som beröres i reservationen nr 2 av fru Kristensson m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren godkänt den i reservationen nr 2 av fru Kristensson m. fl. anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Kristensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	162
Nej	–	143
Avstår	–	4

*Utskottets motivering i den del som berördes i reservationen nr 3 av fru Kristensson och herr Schött*

Positioner gavs på godkännande av dels utskottets motivering, dels den i reservationen nr 3 av fru Kristensson och herr Schött anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Kristensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren godkänner justitieutskottets motivering i betänkandet nr 26 punkterna 1–9 mom. A i den del som beröres i reservationen nr 3 av fru Kristensson och herr Schött röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren godkänt den i reservationen nr 3 av fru Kristensson och herr Schött anförda motiveringen.

Nr 107

Fredagen den  
1 juni 1973

Åtgärder mot  
brottsligheten  
m. m.

Fredagen den  
1 juni 1973

Åtgärder mot  
brottsligheten  
m. m.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Kristensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	270
Nej	—	37
Avstår	—	3

*Utskottets motivering i övrigt*

Godkändes.

M o m. B o c h C

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. D

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, dels utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föreslagits i reservationen nr 4 av fru Kristensson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

M o m. E

Herr TREDJE VICE TALMANNEN anförde: Propositioner ställs först beträffande utskottets motivering och därefter i fråga om hemställan.

*Motiveringen*

Propositioner gavs på godkännande av dels utskottets motivering, dels den i reservationen nr 5 av fru Kristensson m. fl. anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

*Hemställan*

Bifölls.

M o m. F

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av fru Kristensson och herr Schött, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Kristensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 26 punkterna 1–9 mom. F röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av fru Kristensson och herr Schött.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Kristensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	271
Nej	—	34
Avstår	—	4

M o m. G o c h H

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. J

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 8 av herr Måbrink, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Takman begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 26 punkterna 1–9 mom. J röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 8 av herr Måbrink.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Takman begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	288
Nej	–	16
Avstår	–	7

M o m. K

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 9 av fru Kristensson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Kristensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 26 punkterna 1–9 mom. K röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 9 av fru Kristensson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Kristensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	209
Nej	–	89
Avstår	–	13

M o m. L–N

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. O

Herr TREDJE VICE TALMANNEN yttrade: Propositioner ställs först beträffande utskottets hemställan och därefter i fråga om motiveringen.

Nr 107

Fredagen den  
1 juni 1973

*Åtgärder mot  
brottsligheten  
m. m.*

Fredagen den  
1 juni 1973

Åtgärder mot  
brottsligheten  
m. m.

### Hemställan

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) hemställan i reservationen nr 10 av fru Kristensson och herr Schött i motsvarande del samt 3:o) hemställan i reservationen nr 11 av herr Måbrink i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Takman begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Takman begärt votering även beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 26 punkterna 1–9 mom. O antar hemställan i reservationen nr 10 av fru Kristensson och herr Schött i motsvarande del röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit hemställan i reservationen nr 11 av herr Måbrink i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Takman begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	42
Nej	–	19
Avstår	–	248

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 26 punkterna 1–9 mom. O röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit hemställan i reservationen nr 10 av fru Kristensson och herr Schött i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Kristensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	274
Nej	–	35
Avstår	–	2

### Motiveringen

Propositioner gavs på godkännande av dels utskottets motivering, dels utskottets motivering med den ändring däri som föreslagits i reservationen nr 12 av herr Ernulf m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Ernulf begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarerna godkänner justitieutskottets motivering i betänkandet nr 26 punkterna 1–9 mom. O röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarerna godkänt utskottets motivering med den ändring däri som föreslagits i reservationen nr 12 av herr Ernulf m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarernas ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ernulf begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	162
Nej	–	145
Avstår	–	4

M o m. P och Q

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. R

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 13 av fru Kristensson och herr Schött, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Kristensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarerna bifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 26 punkterna 1–9 mom. R röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarerna bifallit reservationen nr 13 av fru Kristensson och herr Schött.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarernas ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Kristensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	260
Nej	–	43
Avstår	–	8

*Punkterna 10-13*

Kammarerna biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

*Punkten 14*

M o m. A

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. B

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 19 av fru Kristensson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Nr 107

Fredagen den  
1 juni 1973

*Åtgärder mot  
brottsligheten  
m. m.*

Fredagen den  
1 juni 1973

Åtgärder mot  
brottsligheten  
m. m.

*Punkterna 15 och 16*

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

**Socialutskottets betänkande nr 18**

*Punkten 1*

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herrar Carlshamre och Åkerlind, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Åkerlind begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 18 punkten 1 röstar ja,  
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herrar Carlshamre och Åkerlind.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Åkerlind begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	262
Nej	–	41
Avstår	–	8

*Punkten 2*

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 3*

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herrar Carlshamre och Åkerlind, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Åkerlind begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 18 punkten 3 röstar ja,  
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herrar Carlshamre och Åkerlind.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Åkerlind begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	270
Nej	–	38
Avstår	–	1

§ 2 Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 24 med anledning av propositionen 1973:114 med förslag till lag om ändring i kommunalagen 1953:753, m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

### § 3 Vissa frågor rörande skogsindustrin

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 52 i anledning av motioner i vissa frågor rörande skogsindustrin.

*I detta betänkande behandlades motionerna*

1973:347 av herr Lorentzon m. fl. (vpk) vari hemställts att riksdagen skulle i skrivelse till regeringen anhålla om förslag till en samordning och utveckling av skogsnäringens forskningsarbete i enlighet med vad som anförts i motionen samt

1973:826 av herr Mellqvist m. fl. (s) vari hemställts att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t begära en skyndsam utredning av möjligheten till skogsindustriell utveckling i norra delarna av Kopparbergs län.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:826 om utveckling av skogsindustrin i norra delen av Kopparbergs län,
2. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:347 om samordning och utveckling av skogsnäringens forskningsarbete.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande skogsindustrin i norra delen av Kopparbergs län av herr Svensson i Malmö (vpk) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionen 1973:826 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om en skyndsam utredning av möjligheterna till skogsindustriell utveckling i norra delen av Kopparbergs län,

2. beträffande skogsnäringens forskningsarbete av herr Svensson i Malmö (vpk) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionen 1973:347 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till en samordning och utveckling av skogsnäringens forskningsarbete i enlighet med vad reservanten anfört.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av fru Hambræus (c).

Herr HAGBERG (vpk):

Herr talman! Motionerna som vi nu behandlar i samband med näringsutskottets betänkande nr 52 har två beröringspunkter: utveckling av skogsindustrin och arbetstillfällen i skogsläna.

Motionen 347 med herr Lorentzon som första namn har krävt en samordning och utveckling av skogsnäringens forskningsarbete. Som

Nr 107

Fredagen den  
1 juni 1973

*Vissa frågor rörande  
skogsindustrin*

Fredagen den  
1 juni 1973

*Vissa frågor rörande  
de skogsindustrin*

motionen framhåller är det egentligen endast skogsindustrin inom svensk storindustri som i stort sett inte ändrat sin produktionsprocess för att få fram mera högförädlade varor. Fortfarande är det massa, papper och sågade trävaror som utgör de huvudsakliga produkterna. Men med den omfattande rationalisering som skett inom denna produktionssektor har tiotusentals gjorts arbetslösa. En omfattande avfolkning av hela bygder har följt i den kapitalistiskt styrda strukturrationaliseringens spår. Någon satsning på avancerad forskning för att ur skogen som råvara få fram nya produkter och därmed nya arbetstillfällen har skogsbolagen inte gjort. Skogsbolagen, med sin omfattande skogsskövling, är fortfarande inställda på att genom i bästa fall halvfabrikat göra de stora vinsterna. Att någon avancerad forskning inte förekommer – framför allt grundforskning men också målforskning – är givetvis orsakat av att skogsbolagen under år som gått inriktat sig på att skära guld med täljknivar på sin massa-, pappers- och träexport. Något ansvar för de tiotusentals arbetare som gjorts arbetslösa har skogsbolagen inte ansett att de behövt ha.

Detta illustrerar även kapitalismens verkliga problem – att inte kunna planera på lång sikt utan hela tiden ta kortsiktiga planer och beslut. Med en planerad ekonomi skulle det inte tillåtas att man bedriver en sådan rovdrift med naturtillgångar samtidigt som man genomför en omfattande rationalisering och ställer arbetare utan sysselsättning. Där skulle nya arbetstillfällen planeras innan man vidtar en rationalisering.

I det sammanhanget kommer forskningen och dess roll in i bilden. När vi motionärer har ställt förslaget om en samordning och utveckling av skogsnäringsens forskningsarbete, är det för att denna del av vårt näringsliv skall inordnas i en planerad långsiktig utveckling där framför allt skogslänen kan få tillbaka något av de arbetstillfällen vi under årtionden har förlorat genom skogsbolagens kortsiktiga industripolitik. Det förtjänar att understrykas att forsknings- och utvecklingsarbete inte får vara underställt och lett av kapitalägarnas värderingar som den nuvarande forskningen inom detta område är. Det är därför vi kräver denna samordning, där lönearbetarnas värderingar och mål skall vara vägledande.

Vad man klart kan slå fast är att skogsindustrins produkter är långt mindre förädlade än andra branschers, t. ex. verkstadsindustrins. Det saknas djärva experiment, och det är brist på nya idéer och produkter. Allt talar för - som vi slår fast i vår reservation – en stor och samordnad insats till förmån för en bredare och mer avancerad produktutveckling på träsidan. Inte minst den kemiska forskningen är angelägen. Den måste betraktas som en av de viktigaste vägarna att komma ifrån den ensidighet som präglar skogslänens näringsliv och som har vållat en stor del av avfolknings- och sysselsättningsproblemen.

För en planmässig industripolitik i stort, liksom för ett bekämpande av arbetslöshet och undersysselsättning som skapas av vårt ekonomiska systems krisfaktorer, är det nämnda forskningsarbetet av väsentlig betydelse. Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till reservationen 2.

Genom skogsbrukets och skogsindustrins utveckling under den kapitalistiska strukturomvandlingen har många landsdelar, framför allt i Norrland och skogslänen, fått betydande problem. I Dalarna har

problemen blivit svåra, och det är framför allt de norra delarna som har drabbats.

I en motion från några socialdemokratiska riksdagsmän på Dalabanken har frågan om Dalarnas utveckling tagits upp. Man kräver en skyndsam utredning av möjligheterna till en industriell utveckling av norra delarna av Kopparbergs län. I utskottet har inga socialdemokrater biträtt motionen; det är endast vpk:s representant som har reserverat sig till förmån för en sådan utredning.

Sedan lång tid tillbaka är Kopparbergs län ett av de län som hårdast har drabbats av kapitalismens koncentrations- och centraliseringsprocess. Avfolkningen av Dalarna var markant under 1960-talets senare del. När sedan även arbetslösheten blev ett gissel i tidigare snabbt tillväxande koncentrationsområden här i landet avstannade avfolkningen och i gengäld har Dalarna en kraftig undersysselsättning. Det kan beräknas att minst 10 000 är arbetslösa eller undersysselsatta.

Som en följd av länets utveckling finns ett stort antal av de undersysselsatta i delar där skogsbruket är dominerande. Här kan vi se hur vårt samhällssystem har misslyckats med att ge arbete. Tillräckligt med nya jobb har man inte kunnat planera för. Någon planering har heller inte existerat i de delar av länet som av tradition varit skogsbruksbygder. För de arbetslösa eller undersysselsatta får man leta efter projekt.

I stället kan man från det privata näringslivet i Dalarna notera en alltmer omfattande kapitalexport.

En stor nackdel för Dalarnas norra delar och övriga skogsdelar är den koncentration av resurser som sker till den centrala delen av länet, alltså Falun-Borlänge. Ortsklassificeringen kommer att bidra till att de norra delarna av länet får ytterligare svårigheter.

I norra och även i västra delarna av länet har en omfattande rovdrift av skog pågått inom vissa områden. I den socialdemokratiska motionen talas det om ett ökat uttag av skog. Men jag vill här klart deklarerat från kommunistiskt håll att en industrialisering av skogsnäringen i norra Dalarna inte behöver betyda ökat skogsuttag. Vidareförädlar man skogsprodukterna i stor omfattning kommer det att ge sysselsättning och behöver inte betyda skogsskövling. Såsom betonas i vpk-reservationen i måste rimliga ekologiska krav tillgodoses.

Vad som behövs för Kopparbergs län är en industrialiseringsplan, där i norra Dalarna skogsnäringen skall utgöra bas. Det innebär att staten-samhället måste gå in och se till att detta blir av. Befolkningen i norra Dalarna väntar sig att något skall göras åt utvecklingen, så att man inte bara får åse en låtgåpolitik.

Basindustrier behövs i en stor del av vårt land, framför allt då i Norrland och i skogslänen, och just denna del av Dalarna är en bygd som väl skulle behöva en basindustri. En skogsindustri i denna del, där man kunde utveckla förädlingen av skogsprodukterna, skulle vara denna länsändas räddning.

Utskottets svar på motionen 826 måste betecknas som ett ja. Man säger att frågan måste studeras i ett större sammanhang.

Om man gör en skyndsam utredning, enligt förslaget i motionen 826,

Fredagen den  
1 juni 1973

*Vissa frågor rörande  
skogsindustrin*

skulle detta – såsom framhålls i reservationen 1 – ge värdefulla erfarenheter som kan tillämpas även på andra regioner med samma problem.

Vpk:s förslag om att använda AP-fonderna för att etablera basindustrier måste ju i detta sammanhang utredas och beaktas. För befolkningen är detta för närvarande det enda förslag som kan ge sysselsättning i denna del av Kopparbergs län.

Med beaktande av den akuta kris som råder i denna del av vårt land yrkar jag, herr talman, bifall också till reservationen 1.

Herr MELLQVIST (s):

Herr talman! I motionen 826 har vi motionärer påvisat utvecklingen inom skogsindustrin i norra delen av Kopparbergs län. Vi har pekat på att antalet arbetstillfällen i länet minskade med över 10 000 under 1960-talets fem sista år. Det har också visat sig att denna tillbakagång såväl relativt som absolut var den största som något län fick vidkännas.

En starkt bidragande orsak till denna för länet negativa utveckling var nedgången inom länets jord- och skogsbruk. Dessa näringar förlorade under femårsperioden mer än 6 000 arbetstillfällen. I Mora planeringsregion, som omfattar hela övre Dalarna, arbetade vid mitten av 1960-talet var fjärde yrkesverksam inom industri och övriga basnäringar i skogsbruket. Utvecklingen under de följande åren innebar för dessa delar av länet en kraftigare sysselsättningsmässig nedgång än för någon av länets övriga delar.

Det kan vidare framhållas att av länets skogsmark återfinns drygt hälften i Mora planeringsregion. Av det totala virkesförrådet svarar regionen för 40 procent. Långt över en fjärdedel av all skog i området är redan avverkningsmogen. För vissa delar av skogsbeståndet är den höga åldern än mer kännetecknande. I Orsa kommun är t. ex. hälften av all skog i enskilda händer avverkningsmogen.

Då skogsbruket utgör själva basen för skogsindustrin är det den industriella förädlingen av skogsråvaran som ger bruket av skogen dess värde. Därför måste skogsindustrin och skogsbruket ses i ett sammanhang.

Den blygsamma avverkningsmogenheten i länets norra delar är inte minst en följd av att området saknar sådan avnämare. Timmer och massaved måste transporteras över stora avstånd innan olika förbrukare kan nås. Det kan upplysas att bara kostnaderna för fjärrtransporter av virke utgör i genomsnitt 20 procent av de totala virkeskostnaderna för samtliga sågverk och massafabriker i landet.

Tillkomsten av en skogsindustriell anläggning av större format i norra Dalarna skulle radikalt förändra inte minst det transportekonomiska läget för skogsbruket i denna del av länet. Olika insatser måste göras, så att förutsättningarna för skogsbrukets verksamhet i länets norra delar förbättras på ett grundläggande sätt. Här kommer frågan om en skogsindustriell utbyggnad in i bilden. Vi har i motionen begärt att förutsättningarna skall prövas närmare att i sammanhanget aktualisera möjligheten att förlägga en massaindustri till norra Dalarna. En prövning bör omfatta möjligheterna för statlig medverkan i en eventuell utbyggnad

av skogsindustrin i Moraregionen.

I ett tiopunktsprogram har vi från socialdemokratiskt håll i Dalarna framhållit behovet av ett kraftfullt stöd till just norra och västra Dalarna, men det mäktiga näringsutskottet har en helt annan uppfattning om länsdelens bekymmer, en uppfattning som inte sammanfaller med motionärernas.

Utskottet gör det lätt för sig genom att hänvisa till den skogspolitiska utredningen och till 1970 års långtidsutredning. Förklaringen till den negativa utvecklingen i Kopparbergs län är, enligt utskottet, att länet är ett inlandslän! Allt som är inland och inte kustland behöver alltså inte stöd för industriell utveckling. Det finns enligt utskottet ett par stora skogsindustriella anläggningar vid kusten inte långt utanför länets gränser. Men så blottställt på skogsindustrier som utskottet försökt göra gällande är inte länet. Jag vill bara i all enkelhet erinra om att Kvarnsvedens pappersbruk, ett av landets största, har sin hemort i Borlänge. Det var motionärernas förhoppning att en liknande anläggning efter utredning skulle förläggas till länets norra del, men kanske även detta har undgått utskottet. Om en skogsindustriell satsning är aktuell, skall den enligt utskottet inte avgöras förrän en rad olika förhållanden har studerats i ett större sammanhang.

Dessa eventuella undersökningar måste, enligt utskottet, i första hand vara en uppgift för intressenterna. Med "intressenter" avser väl utskottet domänverket och det allmänna – eller hur? Det kan väl inte vara så att folket i denna del av länet får räknas till intressenterna?

Med den nämnda, från våra utgångspunkter något krystade upplysningen, avstyrker utskottet motionen. Därmed skiljer sig utskottet från Kopparbergs läns problem. Ett något mera positivt utlåtande över en seriös motion hade vi väntat, men det uteblev, herr talman.

Herr HAGLUND (s):

Herr talman! De båda föregående talarna har redogjort både för motionerna och för reservationerna, så jag behöver inte gå djupare in på dem. Reservationerna har alltså föranletts av en motion om samordning och utveckling av skogsnäringens forskningsarbete och en motion om en skyndsam utredning av möjligheten till skogsindustriell utveckling i norra delarna av Kopparbergs län.

Det är inte så, som herr Mellqvist trodde, att vi inte uppmärksammat att motionärerna ville få till stånd en skogsindustri i norra Dalarna; det är vi väl medvetna om.

Jag tycker att det är nödvändigt att förenkla debatterna i detta skede av riksdagens vårsession. Jag skall därför bara läsa upp rubrikerna ur utskottets betänkande: Statistiska uppgifter om skogsbruket i Kopparbergs län, Skogspolitiska utredningen. Några statistiska uppgifter om skogsbruket i Kopparbergs län och vissa närliggande län, Forsknings- och utvecklingsarbete inom skogsindustrin, Framskrivning av 1970 års långtidsutredning och självfallet – liknande rubriker finns i alla utskottsbetänkanden – Tidigare behandling av motion om skogsnäringens forskningsarbete.

Jag skall så gå direkt på reservation 1 och utskottets motivering för

Nr 107

Fredagen den  
1 juni 1973

*Vissa frågor rörande  
skogsindustrin*

avslag på motionen. Reservanten herr Svensson i Malmö har faktiskt erkänt vad utskottet betonar på åtskilliga ställen i betänkandet. I reservationen skriver han nämligen: "Åtgärder av det slag som motionärerna förordar är givetvis inte utan sina problem."

I reservationen tar herr Svensson också upp frågan om de ekologiska förutsättningarna för skogsdrift i områden av denna typ.

Med anledning av bl. a. herr Mellqvists resonemang om den skogsindustriella utvecklingen i norra Dalarna vill jag säga att vi är fullt medvetna om Dalarnas och Kopparbergs läns problem med avfolkning och avflyttning, med bristen på industri och med bristande utnyttjande av skogen. Dessa problem har vi också belyst med siffermaterial i betänkandet. Antalet arbetsställen anges under 1960-talets fem sista år ha minskat med 10 000. Motionärerna har också i motionen tämligen värtaligt utvecklat orsakerna till denna utveckling inom skogsnäringen och framför allt inom skogsindustrin. Bl. a. har man föreslagit en upprustning av vägnätet. Om man kan utveckla och utbygga det, har man lättare att få fram råvaran, alltså det virke som avverkas. Detta är enligt motionärerna ett väsentligt problem i sammanhanget; man ser det som ett hinder för avverkning att man inte i erforderlig utsträckning kan utnyttja vägnätet. Jag vill inte säga att vägväsendet inte är tillräckligt utbyggt i Kopparbergs län, men jag vill göra ett påpekande med anledning av att väglängder och närheten till råvaran har nämnts. I betänkandet finns jämförande statistik beträffande skogsbruket i Kopparbergs län och kringliggande län, och jag har faktiskt roat mig med att jämföra väglängder i Kopparbergs län, mitt hemlän – Gävleborgs län – och Värmlands län. När det gäller kilometerlängden är inte Kopparbergs län särskilt underförsörjt. Kopparbergs län har 4 496 kilometer väg, i Värmlands län finns 4 259 kilometer och i mitt eget hemlän 2 725. Det kan vara intressant att notera kostnaderna för investeringar och underhåll under tiden 1962–1971: I Kopparbergs län har man investerat 24,6 miljoner kronor på riksvägar och 5,9 miljoner kronor på länsvägar, för Värmlands län är motsvarande siffror 20,3 miljoner kronor på riksvägar och 19 miljoner kronor på länsvägar och i mitt eget hemlän är siffrorna 6 miljoner kronor på riksvägar och 7 miljoner kronor på länsvägar. Jag har velat ta med dessa siffror såsom komplettering till vad som angivits i länsmotionen.

Naturligtvis hänvisar vi till omfattande pågående utredningsverksamhet. Vi vill betona, när nu skogsindustrins utveckling i Kopparbergs län diskuteras, att vi är fullt medvetna om denna frågas betydelse, men vi anser att det är svårt att ta ut detta enskilda län. Vi har givetvis också hänvisat till den skogspolitiska utredningen och de skogspolitiska målen.

Jag vill göra det bekvämt för mig genom att ange några rubriker ur skogspolitiska utredningens betänkande och klargöra vad vi menar med att det behövs en hela landet omfattande utredning.

Skogspolitiska utredningens betänkande innehåller bl. a. följande rubriker: Splittrad ägo- och bruksstruktur, Överskott av avverkningsmogen skog, Stark expansion väntas, Skogspolitiskt styrmedel osv. Alla vet hur det har gått med den skogspolitiska utredningen. Regeringen har anfört i en kommuniké att utredningens betänkande skall ligga som grund, men att det skall kompletteras bl. a. med belysning av följderna av

kalhuggning. Det var inte heller skogspolitiska utredningens uppgift att undersöka den frågan, och för övrigt tillsattes redan under föregående år en arbetsgrupp med uppgift att allsidigt belysa problemet i samband med kalhyggen.

Regeringen har ansett att ytterligare undersökningar bör göras för att man skall kunna utforma framtidens skogspolitik. Bl. a. behöver virkestillgången undersökas, och vidare behöver belysas hur det förhållandet att skogsägarna alltmer blir industriägare påverkar virkesuttaget. Så småningom kommer förslag till ny skogsvårdslag att framläggas, och samtidigt får vi en översyn av naturvårdslagen.

Jag vill alltså starkt understryka att utskottets avstyrkande av motionen är baserat på att det är en verkligt stor fråga, en fråga av nationell karaktär.

Vi vill naturligtvis också peka på strukturomvandlingen, som faktiskt pågår och med förödande kraft påverkar antalet arbetstillfällen. Vi talar många gånger här i riksdagen om den pågående strukturomvandlingen. Men vi har fått för litet siffermaterial, och jag vill inte påstå att det som föreligger här är fullödigt heller, men genom utredningar har det ändå kommit fram att skogsbruket år 1970 sysselsatte ca 50 000 arbetare. Man beräknar att antalet år 1980 skall vara nere i 20 000 – de mest pessimistiska talar t. o. m. om att antalet vid 1970-talets slut skall vara nere i 17 000.

Vår motivering för avstyrkande av motionen om en utredning av möjligheten till skogsindustriell utveckling i norra Dalarna är alltså att alla dessa faktorer måste tas med i beräkningen när man skall försöka få en bild av förhållandena.

Herr Hagberg har talat om reservationen 2 om skogsnäringen och om samordnad forskning. Också vi anser det vara självklart att det behövs en utökad forskning på detta område. Utskottsmajoriteten är medveten om att forsknings- och utvecklingskostnadernas andel av omsättningen och förädlingsvärdet är för låg, men vi vet också att det inom skogsindustrin bedrivs ett omfattande forsknings- och utvecklingsarbete, som tar växande reala resurser i anspråk. Vi har i betänkandet även presenterat material om detta.

Därutöver har jag uppmärksammat att Sveriges skogsägareföreningars riksförbund redogjort för den skogstekniska forskningen och dennas uppgifter. Den undersökning som för närvarande bedrivs gäller s. k. rotskärande fälldon. Med dessa kan också stubbvirke tas till vara. Dessutom påstår man att man med tillhjälp därav skall kunna få ett ökat virkesuttag med ca 10 procent per hektar. Vidare talas det om den svenska massa- och pappersindustrins miljövårdsinvesteringar. Dessa beräknas för treårsperioden 1971–1973 till 470 miljoner kronor, alltså en tredubbling jämfört med femårsperioden 1966–1970. Det betyder att i genomsnitt 19 kronor per ton av massaproduktionen år 1972 gick till miljövårdsinvesteringar mot 7 kronor per ton fem år tidigare.

I utskottets betänkande hänvisar vi till den kollektiva forskning som äger rum vid det halvstatliga Svenska träforskningsinstitutet, vilket också är landets största branschforskningsinstitut. Forskningen där omfattar såväl grundforskning som tillämpad forskning och innefattar också

Nr 107

Fredagen den  
1 juni 1973

*Vissa frågor rörande  
skogsindustrin*

Fredagen den  
1 juni 1973

*Vissa frågor rörande  
skogsindustrin*

ligninet, som vpk-motionen särskilt tar upp.

Ännu en tendens som vi pekar på i betänkandet är utvecklingen i riktning emot ökad förädlingsgrad som kännetecknar dagens skogsindustri, vilken i sin tur ställer krav på ytterligare arbetskraft och övriga insatser.

Inom Träforskningsinstitutet är staten företrädd genom styrelsen för teknisk utveckling. Vi finner det därför lämpligt att statens inflytande över forsknings- och utvecklingsarbetet inom skogsindustrin kanaliseras denna väg, varför vi anser att de krav på ökade forskningsinsatser från statens och skogsbolagens sida som framställts i motionen delvis är tillgodosedda. Naturligtvis kan man alltid tycka att det är för litet när det gäller forskning.

Jag hemställer om bifall till utskottets hemställan, vilket betyder avslag på motionerna 347 och 826.

Herr MELLQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag får nog säga att herr Svensson i Malmö har fattat motionens innebörd på ett helt annat sätt än herr Haglund, som gjorde sig till talesman för utskottsmajoriteten. Herr Haglund uppehöll sig vid frågor som kanske inte hörde så mycket dit. Framför allt intog vägfrågorna en central plats i utskottets talesmans resonemang. Vägfrågorna har ju tagits upp för att belysa den situation som råder när det gäller att kunna tillgodogöra sig den skog i länet som nu finns för avverkning och som håller på att bli alldeles övermogen.

Det väsentliga kravet i motionen är att skapa en skogsindustriell verksamhet i de norra delarna av länet; det är ju detta som är det viktigaste. Vägfrågan är visserligen ett i och för sig viktigt avsnitt, men den ligger ändå något vid sidan om. Vi har använt den som motivering för att bevisa rådande svårigheter att ta ut det redan nu mogna virket från denna del av norra länsändan.

Om vi skulle fortsätta på det sätt som herr Haglund gör gällande här, dvs. med utredningar i det oändliga, hinner den här skogen falla omkull av sig själv, innan man åstadkommit någon som helst åtgärd för att kunna tillvarata den råvara som skogen utgör. Jag tycker nog att vad som har anförts av utskottets talesman inte på något sätt styrker det positiva intresset för problemets lösning som herr Haglund försöker ge sken av.

Jag vidhåller vad jag sade i mitt inledningsanförande. Jag tycker att utskottet har tagit mycket lätt på denna fråga. Man har inte alls velat förstå den situation som är rådande i norra Dalarna – en situation som jag har försökt bevisa i kalla siffror. Vill man över huvud taget från den här situationen komma till något annat resultat i positiv utveckling, måste också åtgärder vidtas. De åtgärder som föreslagits har utskottet emellertid avvisat. Jag beklagar livligt detta, men jag måste konstatera att så är fallet.

Herr HAGBERG (vpk) kort genmäle:

Herr talman! En av grundförutsättningarna för att en avfolkningsbygd som norra Dalarna skall kunna överleva är att forskningen får en sådan inriktning att man kan ta till vara skogen och att man inte som nu bara

skövlar den och använder den till halvfabrikat. Forskningen måste verkligen utvecklas – inte efter storbolagens intentioner utan efter lönearbetarnas värderingar. Det måste bli en vidareförädling, man måste forska fram nya produkter. Det är en av förutsättningarna för att denna del av länet skall kunna leva vidare.

Näringsutskottet har behandlat denna fråga väldigt nonchalant. Man säger egentligen att regionen själv skall sköta detta. Man vet ju vilken den regionalpolitiska målsättningen är. Skall den följas kommer denna landsända att avfolkas ännu mer. Människorna där kommer att få gå undersysselsatta, om skogsnäringen inte utvecklas. Har näringsutskottet ingen mening om att det bör bli en industrialisering i denna del av landet? Eller vill man helt strypa den norra delen av länet? Skogspolitiska utredningen har tydligen ingen mening härom, och skall vi vänta på den får vi, som herr Mellqvist sade, vänta ganska länge på något resultat.

Huvudfrågan är: Skall samhället gripa in och styra utvecklingen genom att ställa resurser till förfogande för forskning, eller skall man fortsätta att lita till den spontana utvecklingen av det privata näringslivet, som hittills har misslyckats med att ge full sysselsättning i länet? Utskottet har inte alls brytt sig om att diskutera frågan vad det skall bli av norra Dalarna – det har man lämnat därhän.

Herr HAGLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle vilja ställa några frågor till talesmännen för en massaindusti och en ny fabrik i Kopparbergs län.

Menar ni verkligen att vi skulle kunna utreda förutsättningarna för en skogsindustriell anläggning i norra Dalarna utan att ta hänsyn till den fantastiskt snabba utvecklingen inom hela skogsindustrin och särskilt inom massaindustrin? Ni måste ge mig en närmare förklaring. Jag har redogjort för hur antalet anställda har minskat inom skogsbruket. Ni måste veta hur produktionskapaciteten har ökat. För 25–30 år sedan var det normalt att en massafabrik hade en kapacitet på 25 000–30 000 ton. I dag har fabrikena en kapacitet på 300 000 och 350 000 ton, ja t. o. m. 500 000 ton. Industrins utredningsinstitut talade 1970 om att när vi kommer fram till slutet av 1980-talet kanske inte stort mer än 20–30 av de 50 massafabrikena finns kvar. Anser ni att man inte skall ta in detta i bilden, när man diskuterar att eventuellt förlägga en fabrik till norra Dalarna?

Självklart har jag ingenting att invända mot motiveringarna i motionerna. Jag om någon känner till dessa problem, som finns också i mitt hemlän även om de är värre i Kopparbergs län.

Vad man främst måste ta hänsyn till för att kunna planera och styra utvecklingen är det resultat som skogspolitiska utredningen kommer fram till och den komplettering av utredningen som kan behövas för att vi skall få en bild av läget. Jag tror att vi mer och mer måste styra utvecklingen inför den snabba strukturförändring som sker inom skogsindustrin, särskilt på massaindustrins område.

Herr MELLQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Vi har, snälla herr Haglund, inte begärt något annat än

Fredagen den  
1 juni 1973

-----  
*Vissa frågor rörande  
skogsindustrin*

en utredning. Vi har inte begärt att få anlägga en fabrik utan vidare i norra länsdelen. Herr Haglund redovisar utredningsförslag av skilda slag och utredningar som måste göras. OK, gör då de utredningarna. Vi har begärt att riksdagen skall hos Kungl. Maj:t begära en utredning för att få klarhet i om det finns förutsättningar för en skogsindustriell verksamhet i norra delen av Dalarna. Det är vad vi begärt och ingenting annat.

Jag tror inte man skall försöka bortförklara motionen med hänvisning till den ena eller andra utredningen. Vi är väl införstådda med allt detta som herr Haglund talar om, men vad vi har begärt är en särskild utredning som tar hänsyn till om förutsättningar verkligen föreligger för en skogsindustriell anläggning just i norra länsdelen – det och ingenting annat.

Herr HAGBERG (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Först och främst vill jag säga till herr Haglund att reservationen inte pläderar för någon massafabrik eller annan traditionell industri i norra Dalarna. Framför allt vill jag uppmana honom att uppmärksamma att dessa reservationer har något gemensamt. Skulle en utredning komma till, måste den ha ett klart samband med det forsknings- och utvecklingsarbete som bedrivs på nya produkter inom skogsindustrin. Det är på denna del vi vill satsa.

Som jag erinrar mig sade herr Haglund i sitt första inlägg att samhällets insyn i denna forskningsdel inte var fullt tillräcklig. Dels skjuter man bort motionen, dels talar man om att samhället inte har möjlighet att styra skogsforskningen. Så försöker man skjuta undan problemet.

Två stora misstag har gjorts, framför allt mot befolkningen i detta område. Bifalles reservationen 2 får man ju en starkare samordning, där lönearbetarnas krav på vidareutveckling av skogsnäringen kan tillgodoses. Då finns dessa möjligheter. Då behöver man inte hålla på med stora massafabriker, som herr Haglund tycks tro att man skall ha. Vi vill ha en utveckling av nya produkter, som ersätter de arbetstillfällena som försvunnit genom den hårda och snabba rationalisering som skett i denna del av landet.

Herr HAGLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Som svar på herr Hagbergs tal om forskning vill jag citera vad utskottet skriver:

”I ledningen för Svenska träforskningsinstitutet, som spelar en central roll för skogsindustrins forsknings- och utvecklingsarbete, är staten företrädd genom styrelsen för teknisk utveckling, som också svarar för statens ekonomiska bidrag till institutets verksamhet. Utskottet finner det lämpligt att statens inflytande över forsknings- och utvecklingsarbetet inom skogsindustrin i första hand kanaliseras denna väg och anser inte att riksdagen i nuvarande läge har anledning till den åtgärd som föreslås i motionen 1973:347.”

Där har herr Hagberg svar på hur vi anser att man skall kanalisera forskningsanslagen.

Jag har försökt tala om att man måste göra en sammanfattning av allt detta i en diskussion om skogsindustrin. Men det tycks inte gå. Varken

herr Mellqvist eller herr Hagberg kan tro att riksdagen kan besluta om en utredning, som syftar till att skapa en skogsindustri i norra Dalarna. Det finns ju fler landskap som kan behöva skogsindustrier och som har råvaror. Vi kan i dag inte föra en diskussion om det är tillräckligt med att bygga ytterligare en massafabrik. Ni vet att det för närvarande förs en intensiv debatt inom skogspolitiska utredningen om våra råvarutillgångar.

Herr KARLSSON i Malung (s):

Herr talman! Från socialdemokratiskt håll har vi i många år gått i spetsen när det gäller att åstadkomma ett fungerande näringsliv i övre delen av Dalarna. Frågan om en skogsindustriell utveckling i länets norra del är ingalunda ny. Saken har diskuterats tidigare. När nu länets socialdemokratiska riksdagsledamöter kräver en utredning av möjligheterna till skogsindustriell utveckling i norra delen av Kopparbergs län, så gör vi detta utifrån det förhållandet att länets norra del skulle behöva en basindustri.

Antalet arbetstillfällen som försvunnit inom jord- och skogsbruket i norra delen av länet under den senaste tioårsperioden är, som herr Mellqvist redan sagt, stort. Som han också sagt, har under 1960-talets fem sista år bortfallet av arbetstillfällen inom jord- och skogsbruket varit mer än 6 000. Inom enbart Moraregionen minskade under samma tidsperiod antalet i skogsbruket sysselsatta med mer än en tredjedel.

Alla bedömningar tyder på att antalet arbetstillfällen i skogen kommer att minska ytterligare, och vissa bedömare tror på en kraftig minskning. Mekaniseringen har kommit till skogen för att stanna, och rationaliseringsåtgärder som kan skapa bättre arbetsförhållanden bör hälsas med tillfredsställelse. Säkerheten i skogen behöver på allt sätt öka. Inte minst det farliga verktyg som motorsågen utgör behöver ersättas av säkrare arbetsredskap. Större säkerhet och bättre arbetsmiljö måste till även för dem som arbetar inom skogsbruket. Kan detta sedan också kombineras, som jag hoppas, med en sund skogsvård, så finns det anledning att även på sikt acceptera rationaliseringar. Förlorade arbetstillfällen skulle kunna ersättas av en skogsindustri.

Enligt tillgänglig statistik, som också redovisas av utskottet, är markens produktionsförmåga avsevärt högre än den årliga tillväxten, och enligt andra uppgifter föreligger i min hemkommun Malung – jag tar den som exempel – en årlig underavverkning på över 100 000 skogskubikmeter. Ja, siffror på ända upp till 150 000 skogskubikmeter har nämnts.

Enligt gjorda skogsbruksplaner skulle boniteten för Malungs kommun vara 3,2 men tillväxten 1,8, och för hela länet uppges boniteten vara 3,9 mot en tillväxt av 3,1. Jag har valt Malungs kommun som exempel, eftersom det är en av kommunerna i norra länsdelen. Tendensen är densamma i fler kommuner. Dessa siffror stämmer inte helt överens med dem som utskottet redovisar, men tendensen är densamma, och det tycker jag är det väsentligaste.

Jag vill ur siffrorna dra den slutsatsen att det finns många områden som består av gammal skog och trasskogar med mycket dålig tillväxt som kräver åtgärder för att ge full produktion. Kan full produktivitet nås – och det skall vara möjligt – så måste utrymme finnas för större

Fredagen den  
1 juni 1973

*Vissa frågor rörande  
skogsindustrin*

produktuttag. Ekologiskt sett kan knappast trasskogar vara önskvärda.

Experter, och dit vill jag räkna skogsvårdsstyrelsens folk liksom skogsägareföreningens personal, hävdar att en avsevärd ökning av virkesuttaget är önskvärd under den närmaste tiden. Skogsägareföreningen har för sin del bedrivit en upplysningskampanj bland de privata skogsägarna som syftat till att stimulera högre uttag av skogsprodukter. Skulle ett ökat uttag ske ur skogen – även om ökningen vore rätt måttlig – så borde också förutsättningarna till förädling inom området utredas. Det är förädlingen som ger skogsråvaran dess värde, och därför bör skogsindustrin och skogsråvaran ses i ett sammanhang.

Från många håll i den norra länsdelen har det under senaste åren klagats över de svårigheter som uppstått på grund av de långa transporter av skogsprodukter. En förläggning av en skogsindustriell anläggning av större format i norra Dalarna skulle också radikalt förändra transportförhållandena för skogsbruket i dessa delar av länet.

Utskottet för sin del hävdar att förutsättningarna för "en sådan mera omfattande skogsindustriell satsning i en viss region som det i motionen 1973:826 framställs önskemål om synes inte kunna avgöras utan att råvaruresurser, produktionskapacitet, konkurrensförhållanden etc. har studerats i ett större sammanhang".

Motionärerna är inte ovetande om de svårigheter som kan vara förknippade med en sådan utredning och åtgärder i anslutning till denna, men jag tror att man här skulle kunna vinna avsevärda erfarenheter, som skulle vara till stor nytta även på andra ställen. En sådan här satsning på skogsindustrin inom norra delen av länet är naturligtvis inte problemfri, men utredningen skulle helt naturligt se på alla de aspekter som kan vara för handen.

För mig är sysselsättningen inom regionen en så väsentlig sak, att ingen möjlighet bör lämnas oprövad för att åstadkomma fler arbetstillfällen för människorna. För mig som socialdemokrat är miljön en mycket väsentlig faktor, men i den tycker jag också ingår människornas möjligheter till arbete och till att bo kvar i denna del av länet. Råvaran finns i området, och då borde den också kunna utgöra ett underlag för en framtida basindustri. Skogsindustrin går också i allt större utsträckning mot att bli en mer miljövänlig industri. Då bör ingen vara oroad för dess placering, även om det blir i inlandet. För mig framstår det också som naturligt, även från ekologisk synpunkt, att skogens produkter utnyttjas i samma utsträckning som tillväxten sker. Det bör vara gynnsamt från alla synpunkter.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen 1, som innebär bifall till motionen 826.

Fru HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Om högmekaniseringen fortsätter kommer också avfolkningen att fortsätta – det hjälper inte att man ersätter arbetet i skogen med industrier. Om högmekaniseringen inom industrierna fortsätter som hittills, kommer allt färre människor att bli sysselsatta inom industrierna. Om man avverkar skogen i den skogspolitiska utredningens anda, kommer man mycket snart att inte ha mer råvaror kvar i skogen där uppe

att använda i industrin.

Om man däremot ger domänverket andra instruktioner, som gör att domänverket kan börja ta hänsyn till helheten, om man låter bli att lägga ned järnvägar just i detta område som mycket bra kan transportera virket, om man ger lantbruksnämnderna andra instruktioner, så att människor kan få arbete inom jord- och skogsbruk i kombination, och om man anpassar näringslivet där uppe efter ekologiska och naturliga lagar, kommer också vår landsända att blomstra och kunna leva vidare.

Nr 107

Fredagen den  
1 juni 1973

*Vissa frågor rörande  
skogsindustrin*

Herr KARLSSON i Malung (s):

Herr talman! Bara helt kort! Jag har aldrig i full utsträckning anslutit mig till de synpunkter som framförts i skogspolitiska utredningen. Jag anser att man inom skogsbruket inte kan motverka och komma ifrån den pågående rationaliseringen och mekaniseringen. En sådan behövs för att skapa ett tryggare, säkrare och mindre riskfyllt arbete för de inom skogsbruket anställda. Inte minst från fackligt håll anser man det vara angeläget. Det måste för sysselsättningen vara bättre att transportera förädlade produkter från området än oförädlade råvaror.

Överläggningen var härmed slutad.

#### *Punkten 1*

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Svensson i Malmö, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hagberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 52 punkten 1 röstar ja,  
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Svensson i Malmö.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hagberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	265
Nej	–	21
Avstår	–	6

#### *Punkten 2*

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Svensson i Malmö, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hagberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

## Nr 107

Fredagen den  
1 juni 1973

*Ang. det centrala  
rådet för sam-  
ordning av samhäl-  
lets insatser mot  
brott*

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 52 punkten 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Svensson i Malmö.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hagberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	272
Nej	—	18
Avstår	—	2

### § 4 Föredrogs näringsutskottets betänkanden:

Nr 53 i anledning av motion om en branschutredning rörande pälsindustrin,

Nr 59 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden och

Nr 60 i anledning av propositionen 1973:41 såvitt den gäller förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370).

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

### § 5 Meddelande ang. inställande av sammanträde lördagen den 2 juni

Herr TREDJE VICE TALMANNEN yttrade:

Med hänsyn till att samtliga två gånger bordlagda ärenden på dagens föredragningslista nu slutbehandlats hålles inte något sammanträde i morgon, lördagen den 2 juni.

### § 6 Ang. det centrala rådet för samordning av samhällets insatser mot brott

Herr justitieministern GEIJER erhöll ordet för att besvara herr *Ernulf*s (fp) i kammarens protokoll för den 22 maj intagna fråga, nr 235, och anförde:

Herr talman! Herr Ernulf har frågat mig om någon representant för tullverkets brottsbekämpande verksamhet kommer att ingå i det centrala rådet för samordning av samhällets insatser mot brott.

Frågan om inrättandet av ett centralt råd för samordning av samhällets insatser mot brott bereds för närvarande inom justitiedepartementet. Jag är för dagen inte beredd att presentera rådets organisation m. m. i detalj. Jag vill emellertid erinra om att utredningsmannen har föreslagit att en företrädare för tullverket skall ingå som kontaktman i en till rådet knuten samrådsgrupp.

Fredagen den  
1 juni 1973

*Ang. undervisningen  
i ämnena matema-  
tik och svenska på  
gymnasieskolans  
tvååriga yrkes-  
linjer*

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret på min fråga.

Orsaken till att jag ställde frågan var att det i tidigare sammanhang har nämnts ett stort antal myndigheter som borde representeras i rådet eller i arbetsgruppen i anslutning till rådet. Därvid nämndes inte tullverket. Tullen gör en viktig insats i brottsbekämpande syfte i vårt land. Som ett exempel kan jag nämna att tullen varje år beslagtar lika mycket narkotika som polisen gör.

Som justitieministern framhåller i sitt svar har den särskilde utredningsmannen, som har utrett frågan om rådets organisation, i sitt nu avlämnade betänkande föreslagit att tullverket skall få en företrädare som kontaktman i en till rådet knuten samrådsgrupp. Jag ser det som en positiv faktor och vill bara uttrycka förhoppningen att utredningsmannens förslag på den punkten skall godtas när regeringen beslutar om rådets organisation.

Överläggningen var härmed slutad.

## § 7 Ang. undervisningen i ämnena matematik och svenska på gymnasieskolans tvååriga yrkeslinjer

Herr utbildningsministern CARLSSON erhöll ordet för att besvara herr *Stålhammars* (fp) i kammarens protokoll för den 23 maj intagna fråga, nr 236. och anförde:

Herr talman! Herr Stålhammar har frågat mig, om jag är beredd att föreslå sådana förändringar i innehåll och organisation av ämnena matematik och svenska på gymnasieskolans tvååriga yrkeslinjer, att undervisningen bättre anpassas till elevernas förutsättningar och behov.

Skolöverstyrelsen har i det nyligen utgivna underlaget för debatt om utvecklingsprogram för skolan bl. a. konstaterat, att erfarenheterna av införandet av allmänna ämnen i de utpräglade yrkesutbildande linjerna tillhör de frågor som måste följas. Enligt debattunderlaget krävs ett intensivt metodiskt utvecklingsarbete. Enligt min mening är det för tidigt att, innan någon elev gått igenom den nya utbildningen och innan skolöverstyrelsen alltså hunnit utvärdera resultaten, uttala sig om förändringar i utbildningens uppläggning.

Herr STÅLHAMMAR (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka utbildningsministern för svaret på min fråga.

Gymnasieskolan har egentligen tre mål – yrkesförberedelse, studieförberedelse och personlighetsutveckling. Vi står alla bakom dessa målsättningar. Vi vet också att en av de grundläggande principerna för gymnasieskolan var att inte någon studieväg skulle vara en återvändsgränd, utan alla studievägar skulle vara öppna för vidare studier. Men ibland kommer den här principen om att skolan skall vara öppen för vidare studier i konflikt med principen om att skolan skall ge en ordentlig

yrkesförberedelse. Dessa svårigheter har vi kunnat konstatera på de tvååriga yrkestekniska linjerna. Vi vet att de flesta av dessa elever har en utpräglad inriktning mot och intresse för utbildning och senare yrkesverksamhet inom t. ex. verkstadsteknik, byggnadsteknisk sektor etc. I motsats till sina kamrater, som för några år sedan gick på dessa linjer inom dåvarande yrkesskolan, har tiden för deras yrkesutbildning skurits ned med ca 50 procent. Ändå väntar man sig samma resultat. Samtidigt har ämnena matematik och svenska ökat just för att ge eleverna på dessa linjer en bred möjlighet till fortsatta studier.

Från många håll och mycket ofta från skolhåll har det påpekats hur svårt det är att ge eleverna en meningsfull undervisning i dessa ämnen. Orsakerna är flera. Dels har det, åtminstone tidigare på vissa yrkeslinjer, kommit in elever med mycket låga betyg. Dels har organisatoriska skäl gjort att dessa elever varit tvungna att samläsa med elever på andra linjer – ofta elever från tvååriga teoretiskt inriktade linjer. Detta har i sin tur inneburit att både läroplanens inriktning och dess metodiska tillämpning har haft en sådan utformning att det varit svårt att nå de uppsatta målen. Vi vet också att det varit en ganska hög skolfrekvens på dessa timmar.

Nu uppmärksammade utbildningsministern detta problem i ett anförande måndagen den 7 maj då han sade så här: ”Utformningen av undervisningen i de allmänna ämnena på de utpräglat yrkesinriktade linjerna i gymnasieskolan är ett annat problem som kan nämnas.”

Jag är glad över det svar jag har fått i dag, och när man ställer det i relation till vad utbildningsministern har sagt tidigare föreställer jag mig att de kommuner eller skolor som nu vill försöka göra läroplansförändringar, antingen innehållsmässigt eller på annat vis, för att nå en bättre samvarians mellan dessa båda mål – yrkesförberedelse och studieförberedelse – skall få den möjligheten. Jag tolkar alltså utbildningsministerns svar mycket positivt när det gäller den möjligheten.

Överläggningen var härmed slutad.

## § 8 Om åtgärder mot lärararbetslösheten

Herr utbildningsministern CARLSSON erhöll ordet för att besvara herr *Nordstrandhs* (m) i kammarens protokoll för den 24 maj intagna fråga, nr 237, och anförde:

Herr talman! Herr Nordstrandh har frågat mig, vilka åtgärder jag – mot bakgrunden av det nu redovisade svåra sysselsättningsläget för lärare i läroämnen inför läsåret 1973/74 – kan tänka mig vidta för att så snabbt som möjligt begränsa lärararbetslösheten.

Genom det beslut som regeringen fattade i maj 1970 finns en rad olika åtgärder som kan vidtagas för att förhindra respektive mildra verkningarna av uppsägningar av extra ordinarie lärare inom grundskolan, gymnasieskolan m. fl. skolformer. I första hand skall lärare beredas fyllnadstjänstgöring i annan skolform i kommunen. I andra hand ankommer det på länskolnämnden att inom länet (och i vissa fall utom länet) bereda lärarna tjänstgöring. I tredje hand kan länskolnämnden medge att lärare

under högst en termin får anställas som reservlärare.

Jag vill vidare erinra om att för lärarna inom den del av gymnasieskolan som svarar mot den tidigare yrkesskolan har under läsåren 1971/72–1972/73 gjorts särskilda insatser under gymnasieskolans genomförandeperiod. Extra ordinarie lärare som var anställda vårterminen 1971 har garanterats full sysselsättning i skolan under dessa båda år, även om fullt tjänstgöringsunderlag inte funnits. Även för nästa läsår avses åtgärder av detta slag komma till stånd, dock för sista gången.

Andra åtgärder som ökar behovet av lärare är dels beslutet om ytterligare en resurstimme i ämnet teknik i grundskolans årskurs 9, dels beslutet den 11 maj 1973 att ge vissa teoretiskt behöriga ämneslärare möjlighet att vinna inträde på lärarhögskolans ämneslärarlinje och därvid genomgå enbart den första terminen av den praktiskt-pedagogiska utbildningen.

Som ett led i genomförandet av 1969 års läroplan för grundskolan har vissa lärare i denna skolform möjlighet att studera med B-avdrag under längre tid än som enligt gällande avtal är möjligt.

Vad jag här redovisat utgör inte någon fullständig redogörelse för statsmakternas åtgärder. En rad insatser har gjorts. Men inom utbildningsdepartementet och skolöverstyrelsen följer vi givetvis utvecklingen med uppmärksamhet.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka utbildningsministern för det utförliga svaret, som väl endast innehåller en redogörelse för åtgärder som redan vidtagits.

Orsaken till min fråga så här i vårriksdagens elfte timme är, som framgår redan av frågans formulering, att enligt senaste rapporter arbetslösheten både för nyexaminerade och för – kanske än värre – redan yrkesverksamma lärare nu börjar ta sådana proportioner att särskilda åtgärder från myndigheternas och statsmakternas sida inte längre kan undvikas. Det är här som utbildningsdepartementet och utbildningsministern kommer in i bilden som medverkande till att undvika eller mildra arbetslösheten bland lärarna.

Vad jag alltså i dag hade velat få besked om är vilka konkreta åtgärder utbildningsministern snabbt kan tänka sig medverka i. Jag skall inte vidga det till frågor om åtgärder på längre sikt; det skall jag bc att få återkomma till under höstriksdagen.

Om några åtgärder kan kanske beslut ändå fattas omedelbart eller i det närmaste omedelbart. Särskilda tjänster kan t. ex. inrättas för lärare i läro- och övningsämnen inom specialundervisningen, som samtidigt kan utökas. Generella möjligheter bör ges till fyllnadstjänstgöring inom kommunal vuxenutbildning för sådana icke ordinarie lärare som är uppsagda eller hotas av uppsägning inom det allmänna skolväsendet. En väsentlig reducering kan ske i undervisningsskyldigheten för skolledare i grund- och gymnasieskolan – skolledarna behöver otvivelaktigt mer tid för andra uppgifter. Slutligen bör möjligheterna att öka lärartätheten i skolan snarast inventeras och övervägas. Exempel är särskild klassförelständartimme, fortbildning på terminstid med förordnad vikarie, i vissa

Nr 107

Fredagen den  
1 juni 1973

*Om åtgärder mot  
lärararbetslösheten*

fall mindre undervisningsgrupper etc. Omskolning av redan utbildade men arbetslösa lärare är något som också kan prövas i något större omfattning än tidigare.

Jag har bara velat illustrera min framställning med några åtgärder som det inte behöver ta så oerhört lång tid att få fram beslut om. En del kanske kan skötas på rent administrativ väg. Jag vill fråga om utbildningsministern har några sådana åtgärder i tankarna inför det läge som vi nu upplever. Jag konstaterar med tillfredsställelse att man inom utbildningsdepartementet skall följa utvecklingen med uppmärksamhet, men kan utbildningsministern ge något konkret besked?

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Herr talman! Jag har i mitt svar velat visa att vi redan har uppmärksammat problemet innan herr Nordstrandh ställde sin fråga. Jag vill peka på den kraftiga minskningen av kapaciteten inom lärarutbildningen med inte mindre än 2 244 platser, vilket motsvarar ungefär en tredjedel av lärarutbildningskapaciteten, från 1969/70 till 1973/74.

Jag vill också erinra om propositionen 78 om ändrad praktikterminsorganisation. Förslaget innebär ju att lärarkandidaterna inte längre konsumerar utrymme som lärare på lågstadiet, mellanstadiet eller högstadiet. Det innebär att tjänsteunderlaget från 1974/75, då reformen skall träda i kraft, ökar med ca 450 ämneslärare, ca 550 lågstadielärare och ca 700 mellanstadielärare.

Vi skall väl inte polemisera så här sent på kvällen, men det var ändå så att herr Nordstrandh i en motion i anledning av propositionen föreslog en senareläggning av genomförandet av förslaget, och det hade naturligtvis inneburit ett försvårande av tjänsteläget för de berörda lärarkategorierna.

Jag skulle kunna ge ytterligare exempel som visar att vi är väl medvetna om problemet, och jag är öppen för att pröva ytterligare åtgärder, men i dag kan jag inte precisera karaktären av dessa.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Jag är, herr utbildningsminister, fullt medveten om att utbildningskapaciteten håller på att dras ned, och det är en långsiktig åtgärd som antagligen får sträckas ut i tiden. Men situationen är i dag – såvitt man kan se beträffande *en* del av den blivande arbetslösheten bland lärare – enligt en LR-undersökning att i 90 kommuner med gymnasieskola och högstadium i grundskolan riskerar 800 adjunkter att bli arbetslösa till nästa arbetsår. Det är inga lustiga utan synnerligen obehagliga utsikter. Det är därför jag velat med min fråga i mån av förmåga trycka på för att utbildningsdepartementet skall följa utvecklingen med den största uppmärksamhet och vidtagna åtgärder.

Det som utbildningsministern sade i sitt senaste anförande antecknar jag mig verkligen till minnes och tackar för det. Jag tror att det faktiskt behövs en och annan åtgärd utöver vad som har vidtagits för att bemästra problemet, så att det inte blir en rent katastrofal historia. Problemet återfinns även på andra sektorer av arbetsmarknaden i Sverige, men detta ser ut att bli mycket allvarligt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Kammaren åtskildes kl. 22.33.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

*/Solveig Gemert*

**Nr 107**

Fredagen den

1 juni 1973

---